

OSLOMET

Linda Sørlund

Å si ifra

En kvalitativ undersøkelse av unge i fosterhjem sin erfaring med medvirkning
i hverdagslivet

Masteroppgave i barnevern
OsloMet – storbyuniversitetet
Fakultet for samfunnsvitenskap

Sammendrag

Denne masteroppgaven i barnevern tar utgangspunkt i en kvalitativ undersøkelse med problemstillingen: *Hvilken erfaring har unge i fosterhjem med medvirkning i hverdagslivet og hvilke faktorer opplever de at fremmer og hindrer medvirkning? Hvordan kan anerkjennelsesteori bidra til å forklare deres erfaring med medvirkning?*

Undersøkelsen bygger på et fenomenologisk og hermeneutisk vitenskapssyn, samtidig som jeg har med meg kritisk teori som et sosialfaglig bakteppe gjennom hele prosessen.

Det empiriske materialet er hentet inn ved bruk av semistrukturert intervju med seks unge voksne i alderen 18-22 år. I stedet for begrepet deltakelse eller medvirkning brukte jeg i intervjuene det dagligdagse begrepet «Å si ifra». Gjennom intervjuene fikk jeg tilgang til informantenes unike erfaringer og opplevelser knyttet til tiden i fosterhjem, sett med deres retrospektive blikk.

Undersøkelsen fant at faktorer som opplevdes å fremme medvirkning var å bli sett på som en kompetent aktør, å oppleve varme og kjærlighet, samt å oppleve å få nok informasjon. De faktorer som opplevdes å hindre medvirkning var bruk av tvang i forbindelse med akutt plassering, utilgjengelighet hos de voksne, voksne som ikledde seg en profesjonell maske, hyppig saksbehandlerbytte, samt «liksom-medvirkning».

Faktorene diskuteres så opp mot teori om anerkjennelse hvor det pekes på en sammenheng mellom anerkjennelse og medvirkning. Denne viser at kjærlighet, rett og solidaritet er holdninger som alle bør være på plass for at det skal ligge til rette for barns medvirkning. Samtidig viser undersøkelsen at krenkelser av disse holdningene kan hindre medvirkning, samt at å bli frarøvet medvirkning er en krenkelse i seg selv.

Funnene er i tråd med tidligere forskning om medvirkning og det konkluderes med at man som sosialarbeider stadig må aktualisere og jobbe med medvirkning ut fra flere dimensjoner. Det oppfordres til mer forskning på barn i fosterhjems medvirkning i hverdagslivet, samt en diskusjon omkring barnevernets praksis og organisering, sett i lys av gjentatte funn om at organisasjonen som helhet ser ut til å være lite egnet til å ivareta barns medvirkning.

Abstract

This master's thesis in child welfare is based on a qualitative study with the problem: *What experience do young people in foster homes have with participation in everyday life and what factors do they experience that promote and hinder participation? How can recognition theory help explain their experience of participation?*

The study is based on a phenomenological and hermeneutic view of science, at the same time as I have critical theory with me as a social science backdrop throughout the process. The empirical material was obtained using a semi-structured interview with six young adults aged 18-22 years. Instead of participation, I used in the interviews the everyday term "To speak out". Through the interviews, I gained access to the informants' unique experiences related to the time in a foster home, seen with their own retrospective gaze.

The study found that factors that were perceived to promote participation were to be seen as a competent participant, to experience warmth and love, and to experience getting enough information. The factors that were perceived to prevent participation were the use of coercion in connection with emergency placement, inaccessibility among the adults, adults who wore a professional mask, frequent caseworker change, and "sort of participation".

The factors are then discussed against the theory of recognition, where a connection between recognition and participation is pointed out. This shows that love, justice and solidarity are attitudes which should be present in order for children to participate. At the same time, the survey shows that violations of these attitudes can prevent participation, and that being deprived of participation is a violation in itself.

The findings are in line with previous research on participation and it is concluded that as a social worker you must constantly actualize and work with participation based on several dimensions. More research is encouraged on children in foster care's participation in everyday life, as well as a discussion about child welfare practice and organization, seen in the light of similar findings that the organization as a whole seems unsuitable for caring for children's participation.

Forord

At veien blir til mens man går, har aldri gitt mer mening for meg enn det har gjort under arbeidet med denne masteroppgaven. Undersøkelsen har til tider virket uoverkommelig på grunn av mange andre forpliktelser i livet. Nå ser jeg endelig slutten og har i hendene et sluttprodukt jeg er stolt over. På samme tid har jeg en ambivalens i forhold til å levere. Undersøkelsen har tross alt vært mitt faglige hovedfokus i over ett år, og noe som jeg har hatt i hodet både dag og natt. Og som barna mine ofte har sagt «du sitter her og skriver du mamma». Jeg ønsker å takke barna og mannen min for utholdenheten, min mor for engasjementet og gode råd, lederen min for kloke råd og å ha troen på meg, min masterkollega Ida for all faglig og ikke minst emosjonell støtte når det har gått trått, samt veileder Anita Røysum for all faglig og annen støtte.

Spesielt vil jeg takke mine kloke og modige informanter som ved å bruke sin tid på undersøkelsen viser at de vil gjøre noe for barn og unge i fosterhjem sine muligheter for medvirkning i sitt eget hverdagsliv!

Jeg ønsker å takke alle som har vist interesse for undersøkelsen og som har bidratt med sine erfaringer.

Oslo, mai 2022

Linda Sørland

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	2
Abstract.....	3
Forord.....	4
1 Innledning.....	8
1.1 Introduksjon av tema for undersøkelsen og problemstilling.....	8
1.2 Problemstilling og avgrensning	9
1.3 Begreper og begrepsavklaringer	11
1.4 Sosialfaglig begrunnelse for undersøkelsen	12
1.5 Oppgavens oppbygning	12
2 Kunnskapsstatus	13
2.1 Et barnevern i endring	13
2.2 Fosterhjem som tiltak i barnevernet	14
2.3 Barns rett til medvirkning og rettslig rammeverk.....	16
2.4 Statlige tilsyn.....	18
2.5 Tidligere forskning.....	19
3 Teoretisk rammeverk	22
3.1 Barns medborgerskap og utøvelse av aktørskap	22
3.2 Det moderne barnesyn	22
3.3 Deltakelse i hverdagslivet	23
3.4 Axel Honneths teori om anerkjennelse	25
3.4.1 Anerkjennelse som kjærlighet, rett og solidaritet	26
4 Metodisk fremgangsmåte	28
4.1 Vitenskapsteoretisk perspektiv.....	28
4.1.1 Klassisk fenomenologi	28
4.1.2 Kroppsfenomenologi	29

4.1.3	Hermeneutikk.....	29
4.2	Forforståelse	30
4.3	Kvalitativ metode og forskningsdesign.....	31
4.4	Utvalg.....	31
4.5	Intervju.....	32
4.6	Transkribering	33
4.7	Analyse.....	33
4.7.1	Forberedelse.....	34
4.7.2	Koding.....	34
4.7.3	Kategorisering.....	34
4.7.4	Rapportering.....	35
4.8	Krav til vitenskapelighet og forskningsetikk	35
4.8.1	Validitet	35
4.8.2	Reliabilitet.....	36
4.8.3	Generaliserbarhet.....	36
4.8.4	Forskningsetikk.....	36
5	<i>Presentasjon av funn sett i lys av teori om anerkjennelse</i>	38
5.1	Å bli sett på som en kompetent aktør	39
5.1.1	Å snakke med barnet først	43
5.2	Å bli møtt med varme og kjærlighet	45
5.3	Å få nok informasjon	50
5.3.1	Å kjenne til rettighetene sine	50
5.3.2	Å vite om hva som blir skriftliggjort.....	51
5.3.3	Å vite hvem de ulike voksne er	52
5.3.4	Konfidensialitet.....	53
5.4	Å bli frarøvet medvirkning	56
5.4.1	Bruk av tvang i forbindelse med akutt plassering	57
5.4.2	Utilgjengelighet hos de voksne.....	58
5.4.3	En profesjonell maske	60
5.4.4	Hyppig saksbehandlerbytte	61
5.4.5	«Liksom-medvirkning»	63

5.4.6	Konsekvenser av å ikke få medvirke.....	64
6	<i>Avsluttende betraktninger</i>	68
7	<i>Litteratur</i>	70
	<i>Vedlegg 1 Godkjenning fra NSD</i>	75
	<i>Vedlegg 2 Informasjonsskriv</i>	78
	<i>Vedlegg 3 Invitasjon og samtykke</i>	80
	<i>Vedlegg 4 Intervjuguide</i>	82

1 Innledning

1.1 Introduksjon av tema for undersøkelsen og problemstilling

Denne undersøkelsen omhandler unge i fosterhjem sine erfaringer med å medvirke i sin egen hverdag. Materialet er hentet inn ved bruk av semistrukturert¹ intervju med seks unge voksne i alderen 18-22 år, som alle har erfaringer med å bo i fosterhjem som ungdom.

Ved å analysere deres retrospektive erfaringer ønsker jeg å bidra med forskning på feltet, ungdom i fosterhjem og deres hverdagsliv.

Jeg ønsker med denne undersøkelsen å sette fokus på at medvirkning ikke bare er knyttet til formelle beslutningsprosesser, men skal være som en rød tråd i hele barnets liv.

I tillegg ønsker jeg at denne undersøkelsen vil bidra til å løfte barn i fosterhjem sine muligheter til deltakelse i egen hverdag, noe jeg mener alle barn og unge i Norge skal ha lik mulighet til.

Det er forsket en del på barns medvirkning i barnevernet de senere årene. Det er samtidig et krav i tiden om å ha et kunnskapsbasert barnevern², noe som innebærer et fokus på hva den enkelte mener og ønsker (Backe- Hansen, 2016, s. 41). Med dette er medvirkning og oppdatert kunnskap om medvirkning helt sentralt.

Fosterhjemsutvalget (2018) etterlyste mer forskningskunnskap på fosterhjemsområdet da de presenterte sine forslag til Barne- og likestillingsdepartementet i 2018 (NOU 2018:18, s.9).

Folkehelseinstituttet (FHI) utarbeidet i 2020 en kartleggingsoversikt over forskning om barn og unges medvirkning i barnevernet gjennom de siste 20 årene. Forskningen viser at barn og unge stadig opplever liten grad av medvirkning i kontakten med barnevernet (Jensen, 2014, Paulsen, 2016, Vis, 2012, gjengitt i Ormstad et al. 2020). Det meste av forskningen setter

¹ Semistrukturert intervju- halvstrukturert. Har noen tema, men minner om en samtale (Kvale & Brinkman, 2015, s.46).

² Kunnskapsbasert barnevern: «baseres på blanding av beste evidens, klinisk ekspertise og brukerkunnskap» (Sackett et al., 2001 gjengitt i Backe-Hansen 2009)

søkelys på medvirkning i formelle beslutningsprosesser, mens det er lite som omhandler barn og unges medvirkning i hverdagslivet i fosterhjemmet.

Det jeg gjør i denne undersøkelsen som skiller seg fra tidligere forskning er fokuset på hverdagslivet og erfaringer knyttet til dette. Jeg ønsker å vise at det som skjer i hverdagen og dagliglivet også er viktig forskning som vil genere ny kunnskap om hvordan barn medvirker og hvilke muligheter de opplever at de har til medvirkning i eget dagligliv.

Inspirasjon til undersøkelsen har jeg blant annet funnet i Marianne Gullestad (1989) sin tidlige interesse for hverdagsliv og betydningen av det dagligdagse og trivielle som viktig kunnskap å forske på. I tillegg har «Snakk med oss prosjektet» (2008-2011) med sitt fokus på barns deltakelse og hverdagsliv vært viktig for meg (Gulbrandsen, Seim & Ulvik, 2012).

Min interesse for tema har utviklet seg gjennom 15 års praksis på barnevernfeltet. De siste årene har jeg ved siden av å være barnevernkonsulent jobbet med profesjonelt tilsyn i fosterhjem, noe som har gjort at barns trivsel og rettigheter i fosterhjemmet har blitt min hjertesak. Jeg har erfart at det går bra med flere barn i fosterhjem, samtidig som jeg ser at det er store forskjeller blant barna, ikke minst i hvilken oppfølging og ivaretagelse barna i fosterhjem får fra de ulike barneverntjenestene, tiltakene og fosterforeldrene.

Dette gjør barn i fosterhjem ekstra sårbare i en allerede vanskelig situasjon hvor de i dagliglivet er prisgitt at fosterhjemmet og barnevernet ivaretar deres behov for kjærlighet og omsorg, autonomi og rettsikkerhet. Ut fra denne erfaringen hadde jeg et ønske om å se nærmere på medvirkning i hverdagslivet og hvilke faktorer som fremmer og står i veien for dette.

1.2 Problemstilling og avgrensning

Den endelige problemstillingen lyder som følger:

Hvilken erfaring har unge i fosterhjem med medvirkning i hverdagslivet og hvilke faktorer opplever de fremmer og hindrer medvirkning? Hvordan kan anerkjennelsesteori bidra til å forklare deres erfaring med medvirkning?

Medvirkning betyr i litteraturen «å bidra», mens deltakelse omhandler å «ta del» (Det Norske Akademis Ordbok, 2022).

Jeg vil i fremstillingen bruke disse to begrepene om hverandre. Likevel vil jeg presisere at i et juridisk perspektiv er medvirkning begrepet som omtales mest, mens det i sosiale teorier ofte snakkes mer om deltakelse.

I undersøkelsen har jeg valgt å forstå deltakelse i vid forstand, både som en demokratisk rettighet barnet har som borger i velferdssamfunnet Norge og som et sosiokulturelt fenomen. Jeg vil bruke Elisabeth Backe-Hansen sin forståelse av begrepet;

Deltakelse er et flerdimensjonalt begrep; et fenomen som i tillegg til en grunnleggende rettighetsdimensjon innebærer prosesser, relasjoner, etiske forpliktelser, ivaretagelse i ulike kontekster og med ulik intensjonalitet, og med ulike resultater for unge som også avhenger av dere individuelle posisjoner (Backe-Hansen, 2011, s.9).

Med denne vide tilnærmingen ser man at deltakelse er en del av hverdagslivets praksiser og må foregå på alle de arenaene der de unge ferdes.

I stedet for begrepet deltakelse eller medvirkning brukte jeg gjennomgående i intervjuene det dagligdagse begrepet «Å si ifra». Den alminnelige oppfatningen av «Å si ifra» er at man sier eller gjør noe, noe informantene også bekrefter med deres erfaringer. Gjennom intervjuene fikk jeg tilgang til informantenes unike erfaringer og opplevelser knyttet til tiden i fosterhjem, sett med deres retrospektive blikk.

Undersøkelsen har en tydelig avgrensning ved at den tar for seg medvirkning under og knyttet til perioden den unge bodde i fosterhjem. Relasjonelt er undersøkelsen knyttet til de voksne tilknyttet barnevernet; fosterforeldre, kontaktperson og tilsynsperson. Jeg har valgt å se medvirkning som noe mer enn en rettighet med en vid tilnærming til begrepet. Jeg ser barnets medvirkning som en kontinuerlig prosess i hverdagslivet, og fremstillingen tar for seg de unges perspektiv på medvirkning. En vurdering av barnets juridiske rett til medvirkning vil være utenfor denne oppgaven, bortsett fra en kort fremstilling av

rammeverket. Jeg har også valgt å la være å gå inn i de ulike voksnes juridiske stilling i forhold til barnet, samt hvilken juridisk rett til medvirkning barnet har i forhold til de ulike voksne.

Et nærliggende prinsipp i all praksis omhandlende barn er at barnets beste skal være det som veier tyngst. For å komme frem til barnets beste er det i de aller fleste tilfeller nødvendig at barnet medvirker. Det sees også som barnets beste å få medvirke i seg selv (Barne- og familiedepartementet, 2021, s.88). Jeg har også valgt å utelate barnets beste vurderinger fra oppgaven da dette ville blitt et annet omfattende tema.

1.3 Begreper og begrepsavklaringer

Undersøkelsen tar utgangspunkt i noen sentrale definisjoner og begreper:

Informanter/deltakere: Viser til de unge voksne som har bidratt med sine erfaringer i denne undersøkelsen. Begrepene ungdom/unge voksne brukes også for å variere språket.

Kontaktperson/saksbehandler: Disse begrepene vil jeg bruke om hverandre for språklig variasjon. Viser til ansvarlig for saksbehandlingen og eller oppfølgingen fra barnevernet.

Fosterhjem: «Et fosterhjem er et hjem som for kortere eller lengre tid mottar ett eller flere barn til oppfostring» (Backe-Hansen, Havik & Grønningsæter, 2013, s. 17). Fosterforeldrenes oppgave er å ivareta barnets omsorgsbehov på vegne av barnevernet etter en omsorgsovertagelse, eller på vegne av foreldrene ved et frivillig hjelpetiltak.

Partsrettigheter: Hovedregelen i barnevernloven er at barn over 15 år har status som part i barnevernssaken og har de samme prosessuelle rettighetene under saksbehandlingen som foreldrene. Dette handler om rettigheter til innsyn i alle sakens dokumenter og klagerett, rett til å uttale seg og motta forhåndsvarsel før vedtak, samt egne prosessuelle rettigheter i forbindelse med sak i Fylkesnemnda. De prosessuelle rettighetene skal sikre barnets rettsikkerhet og aktørstatus (Haugli, 2010, s. 55).

Tilsynsordningen: Barn som bor i fosterhjem skal ha lovbestemt tilsyn fire ganger i året av en uavhengig tilsynsperson på oppdrag fra barnevernet i fosterhjems kommunen. Tilsynets funksjon er å kontrollere at barnet har det bra i fosterhjemmet og at forutsetningene for plasseringen blir fulgt opp. Ordningen reguleres av forskrift om tilsyn (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2015).

1.4 Sosialfaglig begrunnelse for undersøkelsen

Som sosialarbeider og forsker er jeg påvirket av humanistisk og kritisk teori tradisjon. Derfor er jeg opptatt av å finne kunnskap hos de som erfarer den, i motsats til å hente kunnskap i ekspertsystemene. Den norske sosialarbeideren Reidun Follesø (2005) beskriver at brukerkunnskap og medvirkning har vokst frem som en motsats til ekspertkunnskapen og at den skal virke frigjørende ved å vektlegge hverdagskunnskapen. Medvirkning er dessuten et viktig yrkesetisk prinsipp i alt sosialt arbeid (Fellesorganisasjonen, 2019, s.3).

Jørgen Habermas, foregangsman innen kritisk teori, beskrev en bekymring for at ved modernitetens fremvekst er det en fare for at systemenes effektivisering, rasjonalitet og rutiner vil stadig ta mer og mer plass i folks livsverden³, og med dette fortrenge det førrefleksive og hverdagskunnskapen som ligger i livsverden. For Habermas ligger selve frigjøringen fra systemlogikken i å gyldiggjøre livsverden og hverdagskunnskapen (Habermas, 1984, gjengitt i Follesø, 2005, s. 158).

1.5 Oppgavens oppbygning

Masteroppgaven består av seks kapitler. I første kapittel introduseres problemstillingen og sentrale begreper gjøres rede for. I andre kapittel presenteres relevant kunnskap og tidligere forskning på feltet. Deretter følger tredje kapittel med teoretisk rammeverk for undersøkelsen og fjerde kapittel med metodisk fremgangsmåte. I femte kapittel presenteres funn som diskuteres i lys av teori om anerkjennelse og tidligere forskning. I avsluttende kapittel oppsummeres og reflekteres det over undersøkelsen, samt videre studier og diskusjon omkring praksis.

³ Livsverden: «verden slik vi møter den i dagliglivet» (Kvale og Brinkman, 2015, s. 46)

2 Kunnskapsstatus

Undersøkelsen om barn i fosterhjems medvirkning i hverdagslivet er påvirket av ulike strømninger på barnevernfeltet. Jeg vil i dette kapitlet gjøre rede for kunnskap og tidligere forskning som er relevant for undersøkelsen, presentert i denne rekkefølgen: et barnevern i endring, fosterhjem som tiltak i barnevernet, barns rett til medvirkning, statlige tilsyn, samt tidligere forskning.

2.1 Et barnevern i endring

Norsk barnevern har kommet langt når det gjelder velferd og rettigheter for barn. Norge var første land i verden med en egen barnevernlovgivning tilbake til Vergerådsloven av 1896, samt først både med å få sitt eget barneombud i 1981 og til å forby fysisk avstraffelse av barn i 1972. Norsk barnevern skal også være mer barnesentrert enn mange andre lands. I 1991 godkjente Norge FNs konvensjon om barns rettigheter, og denne ble inkorporert i norsk lovgivning gjennom menneskerettsloven i 2003 (Christiansen, 2012, s.17-19).

Barnevernet ble i tidligere tider sett på som en instans som skulle redde barnet ved å ta det vekk fra familien sin. I dagens barnevern blir familien i stedet betraktet som en ressurs som skal myndiggjøres (Thrana, 2008, s. 34).

Det har over tid vært en økning i antall barn som mottar tiltak fra barnevernet. De senere årene har tallet imidlertid holdt seg stabilt og i utgangen av 2020 hadde ca. 23 000 barn tiltak fra barnevernet (Bufdir, 2022).

Hele 66 % av hjelpen som gis av barnevernet er i dag hjemmebaserte hjelpetiltak, mens andelen barn som plasseres utenfor hjemmet er 34 %. Flesteparten av disse er plassert i fosterhjem, mens en liten andel bor i dag på institusjon. Av barna som var plassert utenfor hjemmet i 2020 hadde barnevernet omsorgen for 77 % (Bufdir, 2022).

Barnevernet har over lang tid hatt utfordringer med legitimitet i befolkningen. På grunn av taushetsplikten er det mye som foregår bak lukkede dører, i tillegg er det avdekket mangler ved barnevernfaglige vurderinger, analyser og begrunnelser (Barne- og familiedepartementet, 2021, s.41). Fokuset på norsk barnevern har over tid vært stort, både nasjonalt og internasjonalt. Norsk barnevern har en rekke ganger blitt dømt i den Den

europiske menneskerettighetsdomstol (EMD) i Strasbourg for å ha krenket retten til familieliv etter Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 8 (Søvig, 2020). Barnevernet er ellers preget av de endringene vi ser i samfunnet hvor individualisering, digitalisering, likestilling, økt mangfold og innvandring samt ulike familiekonstellasjoner er stikkord. Heving av kompetanse hos de ansatte og økt kvalitet på tjenesten både har vært og er fortsatt et stort satsingsområde (NOU 2018: 18, s. 11).

Sett i lys av samfunnsutviklingen og ikke minst makten barnevernet besitter over enkeltmenneskers liv stilles det i økende grad krav til at barnevernet skal være kunnskapsbasert (Rød og Heggdalsvik, 2016, s. 89). En vanlig forståelse av kunnskapsbasert er at dette er en sammenfatning av kunnskap fra forskning og erfaring, samt brukerkunnskap (Ungsinn, 2019). På barnevernfeltet ser man ellers den samme utviklingen som andre steder i samfunnet, at det stilles stadig høyere krav til effektivitet, produksjon og målbare resultater. Dette er et uttrykk for New Public Management (NPM), som er en bølge av reformer som har inntatt offentlig sektor etter prinsipper fra private organisasjoner (Almklov, Ulset & Røyrvik, 2017, s.157).

Tidsmessig sammenfaller undersøkelsen med en større barnevernsreform i Norge, hvor fokus er økt rettsikkerhet, bedre ressursbruk og mer tilpasset hjelp, samt styrket fokus på tidlig innsats. Det vil tre i kraft en helt ny barnevernslov i 2023 (Bufdir, 2022).

2.2 Fosterhjem som tiltak i barnevernet

«Et fosterhjem er et privat hjem som tar vare på barn som ikke kan bo hos foreldrene sine» (Bufdir, 2022). Opphold i fosterhjem som følger av omsorgsovertagelse og akuttvedtak er kraftig redusert de siste årene. Et fosterhjem skal i utgangspunktet være en midlertidig løsning frem til foreldrene kan ivareta omsorgen for barnet igjen. Det er forskrift om fosterhjem som er det juridiske rammeverk per nå. I den nye barnevernsloven reguleres opphold i fosterhjem i et eget kapittel 9 om fosterhjem (Barne- og familiedepartementet, 2021, s.607).

Når det gjelder antall barn som bor i fosterhjem har det vært en liten nedgang siden 2017. Ved utgangen av 2020 bodde det 9450 barn i fosterhjem, noe som betyr at ca. 1 av 10 barn i

Norge bor i fosterhjem. Nedgangen kan forklares med økt fokus på hjemmebaserte tiltak rettet mot å styrke foreldreferdighetene. Når det gjelder type fosterhjem er 3 av 10 fosterhjem bestående av familie eller nettverk, mens 6 av 10 er ukjente for barnet fra tidligere. Resterende 1 av 10 består av beredskapshjem⁴ og statlige familiehjem⁵ (Bufdir, 2022).

Fosterforeldrene skal ta barnet inn i familien og gi det trygghet, tilhørighet og omsorg, noe som forutsetter etablering av en trygg relasjon. Dette krever tid og investering av følelser, noe som står i kontrast til ideen om at fosterhjem er noe midlertidig, i tillegg til at det kan føre til usikkerhet hos både barnet og fosterfamilien (NOU 2018:18, s. 12).

Ifølge lovteksten om valg av fosterforeldre skal det velges personer «som har særlig evne til å gi barn et trygt og godt hjem» (barnevernloven, 1992, § 4-22).

Fosterforeldrene skal godkjennes av barnevernet. I tillegg må de være villige til å åpne hjemmet sitt for tilsyn og besøk fra ulike som skal følge opp barnet og fosterhjemmet. Det er lovpålagt krav om oppfølgingsbesøk fra barnevernet fire ganger i året. Ved siden av kommer lovpålagt krav om tilsynsbesøk, også dette fire ganger i året (barnevernloven, 1992).

Fosterforeldrene som gruppe har god utdanning og inntekt og er gjerne par i 40-årene med egne større barn (NOU 2018:18, s. 12).

Barn som bor i fosterhjem er forskjellige og kommer fra ulike familier med ulike belastninger. Mange kan ha en bakgrunn hvor de har opplevd vold, fattigdom, foreldre med rus eller psykiske utfordringer (NOU 2018:18, s. 12).

Aldersfordelingen er slik at hele 87 % av barna som flytter i fosterhjem er over 6 år. Det er flere barn over 13 år, enn under som flytter i fosterhjem. Når det gjelder grunnlag for plasseringen bor 84% av barna i fosterhjem som følge av omsorgsovertagelse, mens 15 % har

⁴ Beredskapshjem: midlertidig fosterhjem som tar imot barn og unge på kort varsel (Bufdir 2022)

⁵ Statlig familiehjem tar imot barn og unge med behov så store at de ikke kan fungere i vanlig fosterhjem (Bufdir,2022)

et vedtak om fosterhjem som hjelpetiltak. Under 1 % har et akuttvedtak som årsak til fosterhjems plasseringen (Bufdir, 2022).

For noen blir usikkerheten for stor eller det er annet som fører til at det skjer en utilsiktet flytting fra fosterhjemmet. For de fleste skjer en utilsiktet flytting i løpet av det første året i fosterhjemmet. Det er de som har kortest botid som flytter mest, dette betyr at lengre botid beskytter mot utilsiktet flytting. De som bor hos ukjente flytter oftere enn de som bor hos familie og nettverk (ibid).

2.3 Barns rett til medvirkning og rettslig rammeverk

Barns rett til medvirkning ble i 1989 introdusert som artikkel 12 i FNs konvensjon om Barns rettigheter, hvor konvensjonen tar form som en universell standard som de fleste land har tatt i bruk i sin lovgivning. I Norge ble konvensjonen tatt inn i lovgivningen i 1991, før den i 2003 ble inkorporert og plassert i rang rett under Grunnloven. Den har dermed forrang over annen norsk særlov, til eksempel barnevernloven (Ulvik, 2009).

Barns rett til deltakelse uttrykkes i artikkel 12 på denne måten:

1. Partene skal garantere et barn som er i stand til å gjøre danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.
2. For dette formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett (FNs konvensjon om barnets rettigheter, 1989).

Konvensjonen alene gir ingen definisjon på hva deltakelse er, annet enn en beskrivelse av at det skal innbefatte «å fritt gi uttrykk for sine synspunkter», «synspunkter skal gis behørig vekt» og barnet skal «gis anledning til å bli hørt». Man ser videre at konvensjonen tar utgangspunkt i en utviklingsforståelse hvor kompetansen ser ut til å henge sammen med

alder og modenhet. Konvensjonen tar utgangspunkt i et barnesyn om det autonome og kompetente rettighetsbarnet som er i stand til å uttrykke egne synspunkter (Ulvik, 2009).

Ulvik (2009) beskriver barnekonvensjonen som del av en historisk individualiseringsbevegelse hvor man beveger seg bort fra at barnet tilhører familien, over til at barnet er et selvstendig individ med egne rettigheter. Konvensjonen har fått mye kritikk for å være tilpasset det vestlige samfunn, og i tillegg å være utformet slik at det er vanskelig å vurdere om konvensjonen er oppfylt eller ikke. Noe som også gjør konvensjonen vanskelig å omformulere til praksis (Ibid.). I Norge i 2014 ble barnets rettsvern styrket ytterligere ved at man tok blant annet artikkel 12 inn i Grunnloven (Stang, 2015). Videre i 2018 ble barnevernloven en rettighetslov for barn hvor retten til medvirkning ble presisert ytterligere med en ny paragraf:

§ 1-6 Barnets rett til medvirkning

Alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet etter denne loven. Barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon og har rett til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter. Barnet skal bli lyttet til, og barnets synspunkter skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet.

(Barnevernloven, 1992).

I forskrift om medvirkning og tillitsperson av 1.juni 2014 konkretiseres innholdet i bestemmelsen. Barnet skal sikres medvirkning gjennom verbal og nonverbal kommunikasjon, samt det understrekes at medvirkning er en prosess som foregår gjennom hele forløpet i barnevernet. I tillegg er det satt flere krav for informasjon som skal gis barnet om sin rett til å medvirke, sak og situasjon, ulike valg og tilbud, rettigheter, samt valg og konsekvenser av valg. Barnevernet har ansvar for prosessen og at det foregår i trygge rammer for barnet, sist skal det dokumenteres. Det er valgfritt for barnet å medvirke, og barnet skal ikke utsettes for press (Forskrift om medvirkning og tillitsperson, 2014).

Barnekonvensjonen har også satt tydelige spor etter seg i utformingen av ny barnevernslov (2021) som trer i kraft i 2023. Den nye barnevernsloven vil bli en mer tilgjengelig lov som ivaretar menneskerettslige forpliktelser og innehar et styrket barneperspektiv. Den viser at barnevernet vil gjøre noen justeringer for å bli mer på linje med EMD, samtidig som den viderefører fokuset på barns individuelle rettigheter (Barne- og familiedepartementet, 2021). Den nye bestemmelsen i Lov om barnevern (2021) §1-4 om barnets rett til medvirkning blir slik:

Et barn som er i stand til å danne seg egne meninger, har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet etter denne loven. Barn har rett til å uttale seg til barnevernet uavhengig av foreldrenes samtykke, og uten at foreldrene informeres om samtalen på forhånd. Barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon og har rett til fritt å gi uttrykk for sine meninger. Barnet skal bli lyttet til, og barnets meninger skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet.

Barn skal informeres om hva opplysninger fra barnet kan brukes til og hvem som kan få innsyn i disse opplysningene. Barnet har rett til å uttale seg før det bestemmes at opplysningene skal deles, og barnets syn skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet (Barnevernsloven 2021, § 1-4).

Det understrekes i forarbeidene at barnet skal få informasjon som barnet forstår. Det pekes også på at i barnets rett til å medvirke, ligger også at barnet har rett til å la være å medvirke. I retten til å medvirke ligger det å uttrykke seg både verbalt og non-verbalt (Barne- og familiedepartementet, 2021, s.87).

2.4 Statlige tilsyn

Flere landsdekkende tilsyn med barnevernet utført av Helsetilsynet har avdekket mangler ved arbeidet med barns medvirkning. I 2012 ble det avdekket mangler ved kompetansen vedrørende medvirkning og i å legge til rette for medvirkning. Det ble også avdekket mangler i rutineene om å snakke med barn. I 2015 ble det i 71 av 94 barneverntjenester funnet

lovbrudd og svikt i tjenestene. Utvalget var ikke representativt, men plukket ut på grunn av fare for svikt. Retten til medvirkning var ikke fulgt opp, og det var gjennomført for få oppfølgingsbesøk i fosterhjemmet- noe som svekker retten til medvirkning. I tillegg ble det funnet at barn ikke var snakket med under oppfølgingsbesøk og at det manglet kunnskap om medvirkning (Helsetilsynet 2012, 2015 gjengitt i Paulsen, 2022, s.29-30).

I 2019 finner Helsetilsynet at det har skjedd mye i forhold til barns medvirkning. Samtidig er det fortsatt flere mangler. Barnevernet snakker med barna i alle faser og nedtegner referat fra samtalene, men det fremkommer ikke om innholdet er gått gjennom med barnet for å sikre at det er riktig nedtegnet. Det kommer heller ikke frem om barnevernet har gjennomgått barnets rettigheter eller informert om barnevernprosessen. I mange av sakene har barna avgjørende opplysninger, men likevel tillegges disse liten vekt. Barnevernet snakker mest med barn i undersøkelsesfasen. Når det gjelder hjelpetiltak er barna ofte lite involvert i planlegging og evaluering av disse.

Der hvor barn ikke er snakket med, begrunnes det sjelden hvorfor. Dersom det handler om at barnet er lite blir det vurdert av helsetilsynet at barnevernet burde tilrettelagt mer for samtale med observasjon av barnet. Helsetilsynet kommer med følgende anbefalinger etter tilsynet; det barnet sier må nedtegnes og gjennomgås med barnet i tillegg til at det skal tillegges vekt under den barnevernfaglige analysen for å finne tiltak som er til barnets beste. (Helsetilsynet, 2019, s.6-8).

2.5 Tidligere forskning

Til tross for stort fokus på barns rett til medvirkning gjennom mange år viser forskning både i Norge, Norden og andre sammenliknbare land at det er mye som gjenstår når det gjelder barn og unges medvirkning i barnevernet. I løpet av de siste årene er det gjort flere undersøkelser som beskriver at barn innenfor barnevernet involveres for lite (Ormstad et al. 2020; Havnen et al 2020; Paulsen, 2016). Jeg vil ta for meg noen utvalgte studier av nyere dato, samt si noe om hvilke faktorer det er pekt på tidligere som fremmer og hindrer medvirkning. Studiene omhandler medvirkning i barnevernet generelt, da det er lite å finne om medvirkning spesifikt i fosterhjem.

Et studie fra 2011 beskriver at medvirkning har positiv effekt på psykisk helse. Medvirkning ansees som helsefremmende da det gir mulighet for opplevelse av sammenheng i livet (Vis, Strandbu, Holtan & Thomas, 2011).

Flere studier viser at flere ungdom opplever deltakelsesprosesser som «skinmedvirkning» eller tomme ord og ungdom etterspør i stedet å bli hørt og tatt på alvor, samt få støtte til deltakelse fra voksne som de stoler på (Lurie, Kvaran, Tjelflaat & Sørli, 2015 gjengitt i Havnen et. al 2020; Jensen, 2014 gjengitt i Ormstad et al., 2020).

Paulsen (2016) gjennomførte en kvalitativ studie av 45 ungdom i alderen 16-26 år som undersøkte deres grad av medvirkning i kontakt med barnevernet og hvilke faktorer som påvirker graden av medvirkning. Empiriske funn var at ungdom opplever ulik grad av medvirkning i kontakt med barnevernet og ulik grad på forskjellige tidspunkt. Mange beskriver at de har fått lite informasjon og blitt lite involvert. Lite medvirkning er gjennomgående. Faktorer som påvirker medvirkning er beskrevet som at ungdommen ikke er invitert eller det er ikke lagt til rette for enesamtaler, noe som igjen fører til lite informasjon. Disse forholdene forsterker hverandre gjensidig og fører til utrygghet. Ungdom opplever medvirkning først ved 15-16 års alder. En god relasjon er det viktigste for medvirkning og relasjon og medvirkning forsterker hverandre gjensidig (Paulsen, 2016).

Bergan (2017) beskrev medvirkning som en prosess over tid som må forstås både relasjonelt og kontekstuell. Hun vektlegger fosterforeldre som viktige for å støtte og legge til rette for medvirkning, noe som barnevernet bør ha i tankene når de velger fosterhjem (Bergan, 2017).

Forskningen beskriver ulike faktorer som viktige når det gjelder barns medvirkning i barnevernet. Flere studier peker på at barn både får for lite informasjon og samtidig får bidra for lite med egne opplysninger (Paulsen 2016; Bakketeig & Bergan, 2013; Gulbrandsen et al., 2012; Seim & Slettebø, 2007.)

Thrana (2008), Bakketeig og Bergan (2013), Lundberg (2014), Paulsen (2016), Vis med flere (2011), Seim og Slettebø (2007), Bergan (2017) peker på relasjonen som avgjørende for hvor mye man får medvirke. Andre faktorer som blir pekt på i forskning er stabilitet vedrørende saksbehandler (Horverak, 2006, Fredriksen, 2012, gjengitt i Ormstad et al., 2020; Bakketeig, 2015; Bergan, 2017), holdninger til medvirkning hos de barnevernansatte (Vis, 2014), forhold ved barnevernsaken (Vis, 2014), syn på barnet og beskyttelse og skjerming av barnet hindrer medvirkning (Bakketeig & Bergan 2013; Vis, 2014; Bergan, 2017). Mangler i kompetanse hos de ansatte i barnevernet blir også trukket frem som vesentlig (Strandbu, 2010), samt organisatoriske faktorer som mangel på ansatte, dårlig tid, stor saksmengde og for mye papirarbeid leder til lite fokus på relasjon og barnevennlig drift (Beckett et al., 2007, Winter, 2009, Barnes, 2012, gjengitt i Van Biljeveld et al., 2015; Bakketeig og Bergan 2013; Vis, 2014).

FHI utarbeidet i 2020 på oppdrag fra Bufdir, en systematisk kartleggingsoversikt over 77 studier vedrørende barns medvirkning i barnevernet. Metoden som ble benyttet var litteratursøk. Studiene som ble inkludert i oversikten er publisert i år 2000-2020 og er fra Storbritannia, Irland, Nederland, Belgia, samt de Nordiske landene. Landene regnes som sammenliknbare med Norge. Studiene viser gjennomgående at medvirkning er utfordrende å få til på barnevernfeltet (Ormstad et al. 2020).

Det kan likevel se ut til at det har vært en forbedring i praksis gjennom de senere årene. Berit Skauge (2010) gjennomgikk 50 saker uten å finne spor av at barnet var snakket med i 70 % av sakene. I 2020 gjennomgikk Svein Arild Vis og kollegaer over 1100 saker og fant at barnet var dokumentert snakket med i 60 % av sakene. Resultatet sier imidlertid lite om barnet selv opplevde å delta.

Fylkesnes, Larsen, Lehman, Christiansen og Havnen (2021) undersøkte blant annet hvilke råd unge i fosterhjem ville gi til voksne rundt seg, og fant at flest er opptatt av å få lov til å delta, både i formelle beslutninger og når det gjelder eget hverdagsliv. I tillegg var de unge opptatt av tillitsfulle relasjoner, god oppfølging og tilhørighet i fosterfamilien (Fylkesnes et al, 2021).

3 Teoretisk rammeverk

Jeg vil i dette kapitlet gjøre rede for det teoretiske rammeverket, presentert i denne rekkefølgen; Barns medborgerskap og utøvelse av aktørskap, det moderne barnesyn, deltakelse i hverdagslivet, samt Axel Honneths teori om anerkjennelse.

3.1 Barns medborgerskap og utøvelse av aktørskap

De seneste to-tre tiårene har det vært en økende interesse både politisk og faglig for barn og unges medvirkning. Interessen skyldes blant annet økt fokus på barn som medborgere i samfunnet (Backe-Hansen, 2016, s. 38). En annen forklaring er individualiseringen i det moderne samfunn hvor barn i tråd med utviklingen i etterkrigstiden har fått stadig flere selvstendige rettigheter. Dette er rettigheter som kan gå på bekostning av familiens frihet, og som samtidig gir offentlige myndigheter en plikt til å gripe inn dersom barnets rettigheter krenkes (Christiansen, 2012, s.19). Man anser i denne sammenheng barn og unge som handlende subjekter eller som selvstendige individer som kan ta avgjørelser på fritt grunnlag, og med dette utøve aktørskap. Til og med små barn kan på sin måte utøve aktørskap, men man ser at aktørskap arter seg ulikt på ulike alderstrinn (Backe-Hansen, 2016, s. 38-39).

3.2 Det moderne barnesyn

Synet på barn har endret seg mye gjennom historien. I tidlige tider ble barn sett på som «artige vesener» inntil de ble 7 år og kunne brukes som arbeidskraft (Ariés, 1980, gjengitt i Strandbu, 2011, s.23). Utover 1900- tallet endret synet på barn seg fra å være inntektsinnbringende til å bli en økonomisk kostnad motivert ut fra følelser og ønske om reproduksjon, noe som fortsatt gjelder (Strandbu, 2011, s.25).

Under etterkrigstiden var fokus på marginaliserte grupper og deres virkelighet stort, noe som bidro til at feministbevegelsen tok opp kampen for barns rettigheter (Telhaug, 1991 gjengitt i Strandbu, 2011, s.40). På 50- tallet var barnesynet preget av det lydige og pliktoppfyllende barnet som har behov for trygget og stabilitet (Strandbu, 2011, s.25).

Barneloven av 1956 satte barnet i sentrum med utgangspunkt i en tanke om barn som uferdige, svake og sårbare. (Liden, 2004 gjengitt i Strandbu, 2011, s. 26).

Holdninger og syn på barn har endret seg veldig siden 1980-årene hvor tiden før regnes som foreldrestyrt, mens tiden etter er blitt mer barnesentrert. Forhandlingsfamilien hvor alle skal delta har overtatt for den patriarkalske familietyper (Thrana, 2008 s. 34).

Psykologiske teorier har i stor grad formet barnesynet innenfor barnevernet og andre felt hvor barnet er hovedpersonen. I både psykoanalytiske faseteorier og tilknytningsteorier blir barn sett på som sårbare og avhengige av voksne for sin utvikling. Kritikere hevder at barnet i lys av de psykologiske teoriene blir sett på som passiv mottaker av den voksnes omsorg og beskyttelse, i stedet for å være en kompetent og selvstendig aktør med sine egne interesser og rettigheter (Thrana, 2008, s.44). Barnet regnes som kompetent, de innehar bare en annen kompetanse enn voksne (Strandbu & Thørnblad, 2010 gjengitt i Strandbu, 2011 s. 12).

Barnet sees på som midtpunkt og har rett til å delta (Strandbu, 2011, s.15). Barnets verdi har også økt og det sees på som verdifullt her og nå, ikke bare som en fremtidig arbeidstaker (Qvortrup, 2009). Astrid Strandbu (2011) viser til at kompetente barn byr på nye utfordringer i en verden full av valg som skal tas. De har behov for voksne som er gode tilretteleggere for deltakelse uansett alder og modenhet på barnet (Strandbu, 2011, s. 14).

Politisk henger dette nye synet sammen med FNs barnekonvensjon (1989), mens det teoretisk har sammenheng med nyere barndomsforskning innenfor sosiologien (Strandbu, 2011, s.12).

I den vestlige barndom fremheves dermed barnet både som rettighetsbærende og kompetent aktør med bevissthet om egne behov, samtidig som det er sårbart og utsatt. Dette betyr for barnet å vokse opp i et spenningsfelt hvor det er rom for mange ulike tolkninger av hva som til enhver tid er det beste for barnet (Strandbu, 2011, s.16).

3.3 Deltakelse i hverdagslivet

I et sosiokulturelt perspektiv vil et deltakelsesbegrep i sin bredeste betydning omhandle barnets medfødte evne til å ta del i alle sosiale samspill og aktiviteter. Den sosiale

deltakelsen sees på som kilden til alt liv og utvikling (Bronfenbrenner, 1979, Bruner, 1986, gjengitt i Gulbrandsen, Seim & Østensjø, 2014, s.39) og omhandler med dette det kontinuerlige samspillet barnet er i med alle mennesker (Gulbrandsen et al., 2014, s. 39). I perspektivet både ser barn seg selv, og blir ansett som handlende og deltakende i sosiale relasjoner med andre (Bruner, 1990 gjengitt i Seim 2018, s.202). Samspillet sees i lys av sosial og kulturell kontekst (Gulbrandsen et al.2014, s. 39). Barn og unges deltakelse kan spores i barnesynet og finnes både gjennom kommunikasjonen og relasjonen mellom barnet og den voksne (Mannion, 2007, Clark 2010 gjengitt i Seim, 2018 s. 202). I et slikt perspektiv stilles det altså ikke spørsmål om barnet deltar, men i stedet på hvilken måte barnet deltar og hvilke muligheter som tilrettelegges for deltakelse. Barnets sees på som aktiv, til tross for at maktforholdet i mange tilfeller ansees skjevt, som i barn-voksen relasjonen (Gulbrandsen et al.2014, s. 39).

I likhet med Astrid Strandbu (2011) har jeg funnet det vanskelig å sette et skille mellom det hverdagslige og formelle beslutningsprosesser. Både fordi skillet oppleves som individuelt og fordi barn i fosterhjem lever et liv hvor grensene mellom det formelle og det hverdagslige kan sees på som visket ut. I løpet av middagen kan et helt vanlig spørsmål fra en tenåring, som ønsker å være lik alle andre, utvikle seg til å bli en formell avgjørelse som det tar måneder å avgjøre. Og som tenåringen etter hvert blir så lei av å vente på at h*n gir opp å spørre noe mer. Det er i lys av dette jeg ønsker å undersøke barns opplevelse med medvirkning i egen hverdag. En hverdag som består av en kombinasjon av uformelle og formelle møter med ansatte og oppdragstakere i barnevernet. Det er barnets hverdagsliv som binder sammen barn og unges erfaringer og som legger grunnlaget for deres vekst og utvikling (Gulbrandsen et al.2014, s. 39).

Hverdagslivsaktiviteter var før 1990-tallet så godt som usynlig i samfunnsvitenskapelig forskning. Marianne Gullestad satte ord på at hverdagslivet er en så viktig del av det moderne samfunn at det er nødvendig med vitenskapelig kunnskap om dette. Feltet hverdagsliv omhandler det dagligdagse, noe som de fleste anser som helt trivielt. Gullestad knyttet begrepene kultur og hverdagsliv tett sammen og mente at hverdagslivet var umulig å

forstå uten å se på kulturen. Med kultur viste Gullestad til at all sosial handling har et aspekt av mening, og det er dette meningsaspektet hun viser til som kultur (Gullestad, 1989, s. 13-14).

3.4 Axel Honneths teori om anerkjennelse

I alt sosialt arbeid fremheves anerkjennelsens betydning i møte mellom mennesker. Anerkjennelsesteori egner seg som kritisk teoretisk rammeverk for analyse av ulike sosiale praksiser. Jeg vil i undersøkelsen av barn i fosterhjems medvirkning i sitt hverdagsliv bruke teorien for å belyse funnene, og se etter ytterligere sammenhenger og dimensjoner av fenomenet.

Axel Honneth (1992) sin sosialfilosofiske teori om anerkjennelse er et bidrag innen kritisk teori med opphav i Frankfurterskolen. Honneth sin teori baseres på tidligere arbeider av Hegel og Mead og er både en samfunnsteori og en teori på individnivå.

Teorien understreker at mennesker er sosiale vesener hvor behovet for anerkjennelse er universelt og helt grunnleggende for menneskers utvikling av egen identitet. Bare gjennom den andres anerkjennelse kan man lære seg selv å kjenne og få muligheten til å utvikle et selvilde og en opplevelse av å ha ens egne emosjonelle og fysiske behov. Anerkjennelsen er bare gyldig dersom mottakeren opplever det som anerkjennelse, både gjennom ord og handling. I tillegg fremheves at mottakeren selv må anerkjenne avsenderen. Kort fortalt beskriver teorien hvordan mennesker i sin søken etter å få et godt liv er avhengig av andre for å få bekreftet seg selv, derav kampen om anerkjennelse (Honneth, 1992/2008).

Det motsatte av anerkjennelse er opplevelsen av ringeakt eller krenkelse. Man får en følelse av å ikke blir sett eller møtt, at man mangler verdi eller blir usynliggjort av den andre eller fellesskapet. Dette kommer i tillegg til de kroppslige krenkelsene som fysisk og seksuell vold. Følelsen av å være krenket internaliserer man slik at den blir til en forventning til menneskene rundt en. Dette er noe både undertrykte grupper og utestengte individer

kjenner på kroppen. Slik motiveres man til å kjempe for å få anerkjennelse (Honneth, 1992/2008).

3.4.1 Anerkjennelse som kjærlighet, rett og solidaritet

Anerkjennelsen består i følge Honneth (1992/2008) av tre dimensjoner; kjærlighet, rettslig anerkjennelse og sosial verdsetting, hvor kjærlighet er den grunnleggende holdning som de to andre er avhengige av.

Kjærlighet er en form for anerkjennelse som oppstår i nære relasjoner, mellom barn og omsorgsgiver, kjærester eller nære venner.

I slike relasjoner som er preget av nærhet, tillit, stabilitet og gjensidighet fører det til at mennesker utvikler grunnleggende selvtillit og evne til å se egne behov. Med andre ord utvikler man autonomi og blir i stand til å delta i samfunnslivet (Honneth 1992/2008).

Honneth tar utgangspunkt i objektreasjonsteori og beskriver et helt spesielt interaksjonsforhold mellom mor og barn basert på gjensidig anerkjennelse (Honneth, 2008, s. 105). Mor og barn fra fødsel er i en symbiose, og gjennom en prosess med samtidig emosjonell binding og frigjøring utvikles de til uavhengige individ med emosjonell trygghet og klart avgrensede behov. Dette forutsetter at anerkjennelsen er gjensidig og samtidig en kombinasjon av emosjonell binding og frigjøring. Resultatet av prosessen er emosjonell trygghet og en følelse av et selv med klart avgrensede behov. Alle kjærlighetsforhold, både mellom barn og foreldre, nære venner og kjærester er avhengig av følelser, impulser man ikke har kontroll over (Honneth, 2008, s. 116). Det er denne formen for nærhet og intersubjektivitet som danner utgangspunkt for personlighetsutviklingen og alle nære forhold senere i livet. Honneth (1992/2008) uttrykker at fravær av denne anerkjennelsen fører til krenkelse av selvtillit og en følelse av usynliggjøring og avmakt.

Ved å erfare rettslig anerkjennelse opplever man å være likeverdig borger med visse rettigheter, samtidig som man må følge reglene i samfunnet og på denne måten utvikle selvspekt. Når man blir krenket rettslig kan dette medføre manglende selvspekt og respekt for andre, samt manglende respekt for samfunnsordenen (Ibid.).

Sosial verdsetting handler om anerkjennelse av hvem vi er, hvilke egenskaper vi har og hva vi bidrar med inn i fellesskapet (Ibid.).

Honneth (1992/2008) sier at når man blir nektet sosial anerkjennelse kjenner man på negative følelser som skam, forakt eller krenkelse. Disse følelsene fungerer som symptom på at man har blitt urettferdig nektet anerkjennelse og de motiverer til kamp eller konflikt for å få anerkjennelsen.

Teorien kritiseres av blant andre Paul Michael Garrett (2010) og Nancy Fraser for å fokusere for mye på individnivå på bekostning av det strukturelle nivå i samfunnet.

4 Metodisk fremgangsmåte

Jeg vil i dette kapitlet gjøre rede for den metodiske fremgangsmåten som ble benyttet i undersøkelsen om unge i fosterhjem sin medvirkning i hverdagslivet. Metoden blir presentert i denne rekkefølgen; vitenskapsteoretisk perspektiv, forforståelse, kvalitativ metode og forskningsdesign, utvalg, intervju, transkribering, analyse, krav til vitenskapelighet og forskningsetikk.

4.1 Vitenskapsteoretisk perspektiv

Erkjennelse av hvilken vitenskapsteoretisk retning man forsker ut fra er nødvendig for å kunne innhente kunnskap, og for å kunne se på dette med et kritisk blikk (Tingstad, 2019, s.97).

I undersøkelsen har jeg tatt utgangspunkt i et fenomenologisk og hermeneutisk vitenskapssyn. I tillegg er undersøkelsen påvirket av kritisk teori som nevnt innledningsvis. Jeg vil nå gi en nærmere presentasjon av fenomenologi, kroppsfenomenologi og hermeneutikk.

4.1.1 Klassisk fenomenologi

Når vi ønsker å produsere kunnskap om menneskelig erfaring og opplevelser bygger dette på teorier om fenomenologi (Malterud, 2018, s. 28). Ordet fenomenologi kommer fra de greske ordene phainomenon og logos, som betyr «læren om det som kommer til syne» (Thomassen, 2020, s.103).

Fenomenologien som retning ble grunnlagt av Edmund Husserl omkring 1900 tallet og omhandler interessen for å forstå sosiale fenomener ut fra den som opplever det sitt eget perspektiv og livsverden (Kvale & Brinkman, 2015, s. 44-46). Fenomenologien har et innefra, førsteperson, og et nedenfra perspektiv. Dette betyr at man studerer hvordan folk selv opplever virkeligheten, samt forsøker å forstå hvordan fenomenet “kjennes på kroppen” og man tar utgangspunkt i praksis når man bygger teori (Thomassen, 2020, s.106).

Ved et fenomenologisk forskningsdesign vil man etterstrebe tykke beskrivelser av det undersøkte fenomenet hvor man på forhånd ikke har kategoriene klare (Thomassen, 2020, s.126). Som metode benyttes ofte det kvalitative forskningsintervju hvor intervjueren forsøker å forstå og skape mening ut fra det informanten sier, og i tillegg det som ligger mellom linjene. Intervjuet bør inneholde både spørsmål om fakta og om mening. Et fenomenologisk intervju likner en hverdags samtale, men forskjellen er at intervjuet har et fokus (Kvale & Brinkman, 2015, s.42-47).

Undersøkelsen er fenomenologisk da den tar utgangspunkt i erfaringene og informantenes livsverden, slik den fremstår for dem selv. Analysen er fenomenologisk da jeg ønsker å beskrive informantenes livsverden nært opptil deres egne uttalelser.

4.1.2 Kroppsfenomenologi

Maurice Merleau-Ponty (1906-1962) videreutviklet fenomenologien i en kroppsfilosofisk retning hvor fokus også ligger på den følelsesmessige og kroppslige dimensjonen (Kvale & Brinkman, 2015, s.45-46). Han viser til at kroppen er det som alltid er her, og som er senter for all erfaring. Videre er Merleau-Ponty opptatt av at livsverden er stedet hvor man lever i interaksjon med andre og hvor erfaringer dannes i denne interaksjonen. Merleau-Ponty fremhever den enkeltes perspektiv og uttrykker at det alltid vil være annerledes enn den andres perspektiv. Han viser til at vi er til stede sammen i en felles verden, like som mennesker, og samtidig forskjellige. Vi sanser hverandre og verden på vår egen unike måte (Engelsrud, 2020, s. 152).

Undersøkelsen og analysen har en kroppsfenomenologisk vinkling da den er opptatt av hvordan erfaringene føles på kroppen.

4.1.3 Hermeneutikk

Hermeneutikk er en fortolkende tilnærming innenfor samfunnsvitenskapen som først og fremst er opptatt av at alle fenomener har en meningsdimensjon, og at verden ikke kan forstås uten at den først fortolkes. Forskerens forforståelse er et viktig verktøy i prosessen (Thomassen, 2020). Ordet hermeneutikk kommer fra det greske ordet hermeneuein som

betyr å fortolke. Opprinnelsen kan spores helt tilbake til antikkens fortolkning av fortidens myter og sagn (Ibid.).

Hans-Georg Gadamer (1900-2002) videreførte denne retningen som anerkjenner at det å erfare er å ta inn meningsfulle fenomener. Gadamer var opptatt av at forståelse er et grunnleggende trekk ved mennesket. Han mente videre at vi tolker alt ut fra den kulturelle og sosiale tradisjonen vi har med oss, og at denne er betingelsen for ny forståelse. Han var opptatt av at mennesket og verden er uløselig forbundet og bare kan forstås i forhold til hverandre. Gadamer mente at man må kjenne sine føropfatninger for så å sette disse til side for å kunne rette blikket mot "saken selv" (Thomassen, 2020). Gadamer sin fenomenologiske forankring hos Husserl sees her tydelig. Gadamer beskrev videre den hermeneutiske sirkel: at fortolkningen og ny kunnskap formes i spenningen mellom det nye og det man allerede vet. Mellom del og helhet, tekst og kontekst. Fortolkningen kan sees som en allmenmenneskelig metode hvor man eksempelvis beveger seg mellom å forstå et kapittel i lys av hele boken, før man igjen forstår boken ut fra hvert enkelt kapittel (Ibid.).

Undersøkelsen om ungdom i fosterhjem sine erfaringer med deltakelse i hverdagslivet er hermeneutisk da den anerkjenner at informantenes beskrivelser skjer i kontekst. Analysen er hermeneutisk da den går frem og tilbake mellom deler og helhet, og analysen bygger på de enkelte erfaringene sett i lys av helheten og motsatt.

4.2 Forforståelse

Forskeren med sitt perspektiv og grunnlag ansees som en aktiv deltaker i prosessen i å utvikle ny kunnskap (Malterud, 2018, s.27).

Som praktiker i barnevernfeltet gjennom flere år har jeg opparbeidet meg mye både teoretisk kunnskap, men også praktisk og taus kunnskap, holdninger og verdier. Noe av den teoretiske kunnskapen er nedtegnet i rapporten som kunnskapsstatus, teoretisk rammeverk og vitenskapsteoretisk perspektiv. Det er imidlertid mye annet som har preget min forskning gjennom arbeidet med undersøkelsen. Hans-Georg Gadamer var opptatt av at det er helt umulig å sette egne fordommer helt til siden, da det er disse vi ser verden i lys av (Thomassen, 2020).

Jeg vil nå gjøre kort rede for andre kilder til påvirkning. Ved siden av å være sosionom med erfaring fra barnevern, barnevernvakt, tilsynsarbeid og arbeid innenfor rusfeltet er jeg også selv barn av 80-tallet, mor til tre egne barn, samfunnsengasjert og aktiv. Innenfor sosialt arbeid er jeg ved siden av kritisk teori spesielt opptatt av helhetssyn, helsefremmende arbeid og opptatt av å synliggjøre barn og unges kompetanse og ivaretagelse av rettigheter. Underveis i arbeidet med undersøkelsen har jeg reflektert mye over egen rolle som forsker i eget felt og hvordan dette påvirker resultatet. Jeg har i arbeid med intervjuene kjent på utfordring med å bevare en analytisk distanse da jeg er så engasjert i tema. Dette er noe jeg hele veien har måtte jobbe med. Jeg har også kjent på at egen forforståelse har ønsket å trekke meg i bestemte retninger under intervjuet og har styrt hva jeg har hatt lyst til å finne. Jeg har vært åpen med informantene om dette ved at jeg har gitt uttrykk for at jeg må bevare egen nøytralitet under intervjuet for å ikke farge deltakernes svar eller dra samtalen i bestemte retninger (Malterud, 2018).

4.3 Kvalitativ metode og forskningsdesign

Det er flere måter å finne vitenskapelig kunnskap. Man skiller her vanligvis mellom kvantitativ og kvalitativ metode. Mens kvantitativ metode beskjeftiger seg med målbare enheter som statistikk og tall, er kvalitativ metode opptatt av å beskrive virkeligheten ved å utforske menneskelige erfaringer og opplevelser (Malterud, 2018, s.26-27).

Hvilken metode man velger skal være begrunnet i forskningsspørsmålene og interessen for kunnskap (Ulvik, 2014, s. 56). Da undersøkelsen tok sikte på å beskrive erfaringer med å medvirke i hverdagslivet var kvalitativt design egnet for formålet. For å innhente materialet benyttet jeg intervju, som er en metode spesielt egnet til å innhente fyldige beskrivelser av den menneskelige livsverden⁶.

4.4 Utvalg

Man skal velge det antall informanter man trenger for å få svar på det man ønsker å vite. Det er i en kvalitativ undersøkelse vanlig å intervju 5-25 informanter. I nyere intervjustudier er

⁶ Livsverden: «verden slik vi møter den i dagliglivet» (Kvale og Brinkman, 2015, s. 46)

det vanlig med færre intervjuer, og i stedet bruke mer tid på forberedelse og analyse (Kvale og Brinkman, 2015, s.148). Det er også slik at etter et visst metningspunkt vil nye informanter ha mindre og mindre å tilføre undersøkelsen (Malterud, 2018, s.65). Dette tatt i betraktning satte jeg en ramme på 6-8 informanter og et krav om alder 18-25 år. Kravet ble satt fordi jeg ønsket å intervju de som kunne si noe av betydning for forskningsspørsmålet mitt som ville være relevant i dag. Med hensyn til sårbarhetsbetraktninger vurderte jeg også at tidligere barn i fosterhjem var mindre sårbare og utsatt enn barn som er i fosterhjem, da de har rukket å få litt avstand til sine erfaringer. Jeg ønsket at de skulle være i stand til å gi et informert samtykke på egne vegne, samtidig som de var innenfor øvre grense til å kunne motta ettervern⁷ i henhold til barnevernloven.

For å rekruttere informanter utarbeidet jeg et inviterende informasjonskriv som jeg brukte da jeg henvendte meg til ulike barneverntjenester i området, samt interesseorganisasjoner. Jeg snakket også med kollegaer som jeg visste hadde kjennskap til ulike fosterforeldre. Jeg fikk stor respons og rekrutterte i løpet av kort tid over dobbelt så mange informanter som jeg hadde sett for meg. På veien frem mot intervjuet falt imidlertid flere i fra og jeg endte opp med å intervju seks stykker.

Utvalget består av unge voksne i alderen 18-22 år av begge kjønn, med en overvekt av kvinner. Samlet har de bodd i 19 ulike fosterhjem og har en samlet botid på rett i i underkant av 30 år. For å sikre informantenes anonymitet har jeg valgt å benevne de med informant/deltaker/ung/ungdom, samt med begrepet «h*n».

4.5 Intervju

Ifølge Kvale og Brinkman (2015) er intervju et godt valg når man skal undersøke ulike former for menneskelig erfaring (Kvale & Brinkman, 2015, s. 135). For å forstå og beskrive dagliglivet ut fra informantenes egne perspektiver egnet det seg med et semistrukturert livsverdenintervju. Det semistrukturerte intervjuet minner om en samtale, men har samtidig

⁷ Fra 1.januar 2021 ble aldersgrensen for rett til ettervern utvidet fra 23 år til 25 år.

et formål og noen på forhånd fastlagte temaer (Kvale & Brinkman, 2015, s.46). Det er i et slikt intervju rom til å la informantene bringe inn sine egne temaer knyttet til undersøkelsen. Jeg utarbeidet en intervjuguide for å minne meg selv om temaene jeg ønsket å ta opp med informantene, samt utarbeidet forslag til passende spørsmålsformuleringer (se vedlegg). Jeg planla intervjusituasjonen nøye med hensyn til ivaretagelsen av deltakerne for å innhente mest mulig tykke beskrivelser. Når man skal innhente kunnskap om personlige erfaringer krever dette ofte trygghet i situasjonen, samt tid og et sted for deltakerne å hente frem minnene sine (Malterud, 2018, s. 133). Jeg brukte tid på å snakke med og informere informantene i forkant, slik at de skulle kjenne seg trygge nok til å spørre meg om det de lurte på både før og under selve intervjuet. Jeg lot informantene velge sted for intervjuet og sørget for å gjøre settingen inviterende og uformell. Noen valgte digitalt intervju over Zoom, mens andre ville møtes fysisk. Jeg var opptatt av at informantene skulle kjenne seg verdsatt og oppleve at bidraget deres var verdifullt. I tillegg ønsket jeg at de selv skulle få noe positivt ut av å delta i undersøkelsen (Malterud, 2018, s. 135).

Under intervjuet brukte jeg diktafon for å kunne nedtegne intervjuet presist i etterkant. Ingen av informantene ga uttrykk for at dette påvirket dem i situasjonen, og det påvirket heller ikke meg som intervjuer nevneverdig.

4.6 Transkribering

I etterkant av intervjuene transkriberte jeg alt innholdet selv og ble da godt kjent med materialet. Alle gjenkjennbare detaljer ble utelatt og anonymisert. Etterpå sendte jeg den ferdige transkripsjonen til informantene og ba om tilbakemeldinger på dette. En slik deltakersjekk er viktig for validiteten (se punkt 4.8.1) i undersøkelsen, da informantene kan komme med innspill om de kjenner seg igjen i materialet eller ikke (Malterud, 2018, s.193).

4.7 Analyse

Jeg hentet inspirasjon i Johannessen, Rafoss & Rasmussen (2018) sin tematiske analyse, en fleksibel tilnærming til data som lar seg kombinere med ulike perspektiver og teorier for å komme frem til funn. Hensikten med tematisk analyse er å inndele relevante data i temaer og undertema for å skape orden og lete etter nye sammenhenger. Temaene eller

kategoriene skal samlet være egnet til å besvare problemstillingen (Johannessen et al., 2018, s.280).

Analysen besto av fire faser; forberedelse, koding, kategorisering og rapportering, som jeg nå vil gjøre rede for:

4.7.1 Forberedelse

Jeg startet med å gjennomlese intervjuene ett og ett, samtidig som jeg markerte og uthevet viktige poeng i marginen og gjorde et kort sammendrag av hver informant sine hovedpoeng. Etter å ha gjennomlest alle intervjuene gjorde jeg et samlenotat hvor jeg så at flere av informantene var opptatt av det samme, samtidig som det også kom frem flere individuelle poeng.

4.7.2 Koding

Deretter gjennomgikk jeg materialet på ny med markeringstusj i Word, samtidig som jeg gjorde flere uthevninger av relevante og viktige poeng. På dette tidspunktet jobbet jeg både i Word og på papir ved siden av, da jeg opplevde at arbeid med papir og blyant gjorde at materialet kjentes nærmere. Jeg konsentrerte meg om datanær koding, hvor mine noteringer underveis lå nært opptil dataene i seg selv (Johannessen et al., 2018, s.290). Jeg noterte meg tanker og assosiasjoner underveis i prosessen. Samtidig med analysen leste jeg forskning og teori på feltet, noe som ga meg inspirasjon til mulige analysespørsmål og temaer. Jeg kodet i flere omganger før jeg satt igjen med et meningsfortettet materiale hvor jeg måtte gjøre et utvalg av data jeg anså mest egnet til å besvare forskningsspørsmålene. Ved å kode materialet ut fra noen analysespørsmål egnet til å besvare problemstillingen endte jeg opp med flere temaer.

4.7.3 Kategorisering

I neste fase var hensikten å skape et mer helhetlig bilde av dataene som samlet utgjorde undersøkelsens funn, egnet til å besvare forskningsspørsmålene (Johannessen et al., 2018, s. 295). Da jeg så etter nye sammenhenger og innsikter i dataene gikk det opp for meg hvor mye data jeg hadde samlet inn og jeg måtte gjøre en utvelgelse med hensyn til oppgavens

omfang. Jeg besluttet å konsentrere meg om de temaene som ble omtalt av flere enn en informant og valgte ut sitater som best belyste de ulike temaene og undertemaene. Jeg prøvde meg frem med de ulike temaene, før jeg endte opp med å dele inn i faktorer som informantene erfarte fremmet og hindret deltakelse. De tre første temaene er alle faktorer som fremmet deltakelse for informantene: Å bli sett på som en kompetent aktør, å få nok informasjon, samt å bli møtt med varme og kjærlighet. Det fjerde og siste temaet: Å bli frarøvet medvirkning består av faktorer som informantene opplevde hindret deltakelse, samt konsekvenser av dette.

4.7.4 Rapportering

Siste fase i analysen er å sammenfatte funnene i en rapport hvor det argumenteres for at funnene gir et gyldig svar på problemstillingen (Johannessen et al., 2018, s.301). I kapittel 5 presenterer jeg funnene og eksemplifiserer disse ved bruk av sitater fra informantene. Jeg diskuterer funnene i lys av teori, tidligere forskning og eksisterende kunnskap da det i kvalitativ forskning er slik at dataene ikke kan stå for seg selv, men skal tolkes av forskeren (Malterud, 2018).

4.8 Krav til vitenskapelighet og forskningsetikk

Det er ifølge Malterud (2018) hvordan man forvalter innhenting og håndteringen av kunnskap som bestemmer om den kan ansees vitenskapelig eller ikke. Vitenskapelig kunnskap skal ha relevans og være resultat av systematisk kritisk refleksjon. Det skal tas stilling til validitet, reliabilitet og generaliserbarhet.

4.8.1 Validitet

Validiteten eller med et annet ord gyldigheten i undersøkelsen er knyttet til om man faktisk undersøker det fenomenet man skal, eller om man beskriver noe annet. For å sikre validiteten i undersøkelsen har jeg snakket med deltakerne om hvordan de forstår den generelle termen «Å si ifra» som er den dagligdagse måten jeg henviser til medvirkning i hverdagslivet. Samtlige informanter forsto begrepet som å delta /medvirke. Som nevnt i punkt 4.6 er deltakersjekk også viktig for validiteten (Malterud, 2018).

4.8.2 Reliabilitet

Reliabiliteten eller med et annet ord, påliteligheten er knyttet til om undersøkelsen er utført slik at en annen forsker med de samme forutsetningene ville funnet den samme konklusjonen. I og med at dette er en kvalitativ undersøkelse og jeg som forsker har en stor rolle i utføringen og analysen blir dette mindre relevant. For å sikre reliabiliteten i kvalitative studier er det i stedet viktig å rapportere prosessen nøyaktig, slik at selve forskningen blir så gjennomsiiktig som mulig. Jeg har også for å sikre reliabiliteten gjort rede for selve forskningsprosessen, egen forforståelse, samt den teoretiske og kunnskapsbaserte plattformen jeg som forsker ser undersøkelsen i lys av (Malterud, 2018).

4.8.3 Generaliserbarhet

Generaliserbarhet handler i følge Malterud (2018) om hvorvidt resultatene kan sies å gi innsikt om en større populasjon (Malterud, 2018, s. 66), eksempelvis om undersøkelsen kan sies å gi resultater angående alle unge i fosterhjem. Når det gjelder kvalitative forskningsdesign er det mer hensiktsmessig å snakke om overførbarhet og i hvilken grad resultatene kan sies å gi en pekepinn eller si noe om en tendens i utvalget/populasjonen (ibid.). Da denne undersøkelsen omfatter seks intervjuer kan umulig resultatene generaliseres til å gjelde alle unge i fosterhjem. Funnene kan imidlertid gi en pekepinn eller vise tendenser som kan gjelde flere unge i fosterhjem. At flere funn i undersøkelsen støtter oppunder tidligere forskning, styrker både validiteten og generaliserbarheten (Malterud, 2018).

4.8.4 Forskningsetikk

Undersøkelsen er godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD) og er utført i tråd med forskningsetiske retningslinjer for forskning med sårbare grupper. Jeg har gjennom hele undersøkelsen gjort etiske vurderinger knyttet til ivaretagelsen av informantene både når det gjelder innhenting, analysen og rapporteringen av materialet. Jeg har blant annet stilt meg selv spørsmål om hvilken kunnskap som bør innhentes og hvilke sensitive temaer jeg ikke trenger å ta opp med informantene. Med tanke på at tiden i fosterhjem kan vekke reaksjoner hos deltakerne var jeg nøye med å si til informantene at de kan velge å ikke svare

på spørsmål. I tillegg har jeg sjekket ut med alle før intervjuet om de har noen de kan snakke med etter intervjuet dersom de har behov for det. Jeg har også invitert alle til å ta kontakt med meg ved behov (Malterud, 2018).

Det er innhentet informert samtykke fra alle informantene, hvor alle har lest på egenhånd og i tillegg gått gjennom informasjonsskrivet sammen med meg før intervjuet. Før intervjuet opplyste jeg informantene om at tredjepartsopplysninger burde anonymiseres allerede under intervjuet. Konfidensialiteten i undersøkelsen er sikret ved innlåsing av lydfil, anonymisering av deltakerne og oppbevaring av personopplysninger for seg selv. Sist har jeg også fulgt prinsippet om velgjørenhet. Med dette menes at undersøkelsen skal påføre informantene minst mulig skade. I tillegg skal undersøkelsen i større grad kunne frembringe nyttig kunnskap og gi informantene flere fordeler enn ulemper ved å delta (Kvale og Brinkman, 2015, s. 107).

5 Presentasjon av funn sett i lys av teori om anerkjennelse

I arbeidet med denne undersøkelsen ble anerkjennelsens betydning tydelig i møte med ungdommenes erfaringer. Undersøkelsen tar som nevnt utgangspunkt i barn i fosterhjems erfaringer i hverdagslivet. Da deres hverdagsliv også består av en rekke mer og mindre formelle møter med voksne i barnevernet bærer materialet preg av at skillene mellom hverdagsliv og formalitet er visket ut og flyter over i hverandre. De voksne som omtales er henholdsvis fosterforeldre, kontaktperson og tilsynsperson. I dette kapittelet vil jeg presentere funnene med utgangspunkt i problemstillingen og bruke teori om anerkjennelse i kritisk analyse av medvirkning som fenomen og sosial praksis for å utvide forståelsen av fenomenet. Teorien tydeliggjør forholdet mellom individ og strukturer i samfunnet, samt sier noe om hvor man eventuelt kan sette inn ressurser.

Først vil jeg minne om problemstillingen:

Hvilken erfaring har unge i fosterhjem med medvirkning i hverdagslivet og hvilke faktorer opplevde de fremmer og hindrer medvirkning? Hvordan kan anerkjennelsesteori bidra til å forklare deres erfaring med medvirkning?

Axel Honneth (1992/2008) beskriver i sin sosialfilosofiske teori om anerkjennelse hvordan mennesker oppnår det gode liv ved å bli anerkjent i tre sfærer; den private sfæren, den rettslige og sist den sosiale sfæren. I følge Honneth må man for å oppnå fullstendig selvrealisering kjenne seg anerkjent i alle tre sfærene (Honneth, 2008, s.182). Anerkjennelse som en grunnholdning kommer til uttrykk som tre ulike holdninger innad i de ulike sfærene (Honneth, 2008, s.233).

I møte med empirien slo det meg hvordan de ulike faktorene som ungdommene beskrev fremmet og hindret medvirkning også kunne beskrives som uttrykk eller holdning for anerkjennelse i de ulike sfærene, noe jeg vil vise i videre fremstilling.

Jeg vil i videre fremstilling belyse de tre faktorene som ser ut til å fremme medvirkning ut fra Honneth sine ulike sfærer for anerkjennelse, og diskutere hvordan det kan bidra til å forstå fenomenet medvirkning.

Jeg vil så ved bruk av Honneths teori belyse hvordan tvang, utilgjengelighet, hyppig saksbehandlerbytte og en profesjonell maske kan være til hinder for medvirkning. De tre sfærene går over i hverandre og har et forhold av gjensidighet, noe den kommende fremstillingen også viser.

Funnene presenteres slik: først de tre faktorene som ifølge informantene fremmer deltakelse i hver sine underkapitler; Å bli sett på som en kompetent aktør, å få nok informasjon, samt å bli møtt med varme og kjærlighet. Etterpå presenteres faktorene som ifølge informantene hindrer deltakelse, samt opplevde konsekvenser av dette i underkapittelet; Å bli frarøvet medvirkning.

5.1 Å bli sett på som en kompetent aktør

Flere av informantene trekker frem forhold omkring de voksnes barnesyn som viktig for å kunne medvirke i hverdagen. Dette tyder på at informantene er barn av sin tid og har internalisert det moderne barnesynet hvor barnet sees på som aktivt, handlende og kompetent i relasjonen med menneskene rundt seg. Informantene etterspør at de voksne anerkjenner barnets kompetanse og ser på barnet som en ressurs:

... tenk at barn har så mye kunnskap om sitt eget liv og er så mye smartere enn du kanskje tror ...

Materialet viser at ungdommene i undersøkelsen beskriver at de har internalisert det moderne barnesyn, og dermed hadde forventninger til de voksne rundt seg om at de skulle bli sett, hørt og tatt på alvor som aktører i eget liv. Mennesker formes ut fra anerkjennelsen man får i samspill og deltakelse med andre, noe som legger grunnlag for hver enkelt sin utvikling og syn på seg selv (Honneth 1992/2008). Hvorfor er menneskers syn på seg selv så viktig? Det handler om hvilke referanserammer vi har og hvordan vi føler, tenker og handler ut fra de forventninger vi har til oss selv og andre mennesker (Rosenberg, 1979 gjengitt i Jordet, 2021). Slik sees anerkjennelse som grunnleggende for all aktørskap, å være et fritt og handlende menneske. Honneth sin teori bekrefter det moderne synet på barnet som kompetent aktør med påvirkning over eget liv (Honneth 1992, gjengitt i Jordet, 2021).

Dette synet på barn står i motsetning til synet på barn som sårbar og risikoutsatt, som barn i barnevernet ofte beskrives som (Larsgaard, Krane & Damsgaard, 2020, s.16).

Når barn i fosterhjem opplever sosial anerkjennelse fra de voksne rundt seg, ved en tro på barnets kompetanse ligger det til rette barnets for aktørskap og medvirkning. Tidligere forskning bekrefter at barnesyn og kunnskap hos barnevernet er viktig for grad av medvirkning (Vis, 2014; Strandbu, 2010).

Elisabeth Gording Stang bekrefter at synet på barn er viktig for i hvilken grad barnet får delta. Dersom man ser på barnet som umoden og lite kompetent vil man også ha mindre tillit til det barnet sier (Stang, 2007, s. 17). Som en følge vil barnet få mindre mulighet til å delta, noe som kan sees under kapittel om å bli frarøvet medvirkning. Det er likevel viktig å understreke at barn som bor i fosterhjem ofte har med seg en sårbarhet og i tillegg er mer utsatt for nye svik enn andre barn. Det neste sitatet viser denne sårbarheten:

... det var som en drøm kom i oppfyllelse og det gikk kjempebra helt til nå da. For da var det korona og de hadde på en måte sklidd litt ifra hverandre og de måtte prioritere dem da... Over meg ... Som jeg skjønner. Så de har aldri gjort meg noe vondt på noen måter. De har bare vært god. Men jeg er jo veldig lei meg for at det ble som det ble. For jeg så jo på dem som ordentlig familien min da. Men så flyttet jeg nå på nytt. Så jeg har ikke bodd der så lenge så ja ...

I kraft av denne sårbarheten er det ekstra viktig for barn i fosterhjem med deltakelse i form av anerkjennelse.

Honneths tanker om solidaritet utfordrer et barnevern som i lys av sine organisatoriske virkemidler strever med å gi alle barna like muligheter for deltakelse og utvikling.

Barnevernet kan med dette sees på som å krenke de barna som ikke opplever deltakelse. Krenkelsen er systemisk og uintendert, men er likevel til skade for de barna som opplever det. Forskning viser blant annet at forskjeller i synet på barn og kunnskap de ulike

barneverntjenestene imellom, har mye å si for barnas deltakelse (Vis, 2015, gjengitt i Ormstad et al.2020; Vis, 2014).

Barnevernproffene kan nevnes som eksempel på en gruppe som har tatt opp kampen om anerkjennelse, for alle barn som er i kontakt med barnevernet. Her jobber barn og unge med erfaring fra barnevernet, blant annet for å fremheve synet på barnet som kompetent aktør og synliggjøre barn og unge i barnevernet sine rettigheter. Denne organisasjonen har bidratt til flere endringer i barnevernets praksis og lovverket de siste årene (Forandringsfabrikken, 2022).

Informantene er opptatt av at voksne trenger kunnskap om barn for å være nysgjerrig på og å forstå hva som kan ligge bak barns kommunikasjon. Dette i motsetning til et syn på barn hvor barnet blir sett på som passivt objekt som er gjenstand for påvirkning fra de voksne. En av informantene beskriver at ungdom har mange måter å delta på, og at det er viktig at de voksne forstår dette:

... Ungdom har jo veldig mange måter å si ifra på. Om de bare smeller igjen døra fordi de er sinte. Eller om de sier fra om at dere er duste. Uansett hvordan man sier ifra så er det de voksne som er voksne. Og gi dem litt plass. Vis dem at det er greit å si i fra. Uansett hvordan man sier ifra. For da vil det jo komme mer naturlig at man vil si ifra og snakke om det på en fin måte. Fordi fosterfamilien har ingen anelse på hva disse barna i fosterhjem har gått gjennom før de kom til dem. De aner ikke hvordan det var for dem å si i fra i det tidligere hjemmet ...

Informanten vektlegger barnet som aktør og beskriver at de har en grunn til å handle eller delta slik de gjør. Samtidig ser man at sårbarheten også er til stede. Videre er informantene opptatt av at voksne må ha kunnskap om hva som kan ligge bak barns handlinger. Slik jeg tolker informantene vises det til at barn i fosterhjem har opplevd omsorgssvikt i forskjellige former, og at dette kan være forklaringen på deres handling.

Elisabeth Backe- Hansen (2011) snakker om den sosiale konstruksjonen av ungdom, som ustyrlig, sårbar og farlig. Denne konstruksjonen er synlig i det empiriske materialet, sammen

med konstruksjonen «barnevernbarn» og «problembarn». Konstruksjonene kan tolkes som individualiseringer av barnet og er uttrykk for psykologiseringen vi ser i samfunnet i dag. Konstruksjonene objektiverer og tingliggjør barnet, noe som åpenbart er til hinder for deltakelse. Hasle (2013) snakker også om konstruksjonen om ungdom at denne posisjonerer ungdom som inkompetent og ute av stand til å medvirke.

Hva som ansees som anerkjennelsesverdig er kulturelt betinget og avhengig av historisk kontekst. Hvem som har rett til å definere hva som gjelder er også foranderlig. I tidligere tider var det prester som bestemte og styrte hva som var riktig og innenfor normalen, mens i dag er det særlig psykologer og psykiatere som har definisjonsmakt på barne- og ungdomsfeltet (Hasle, 2013, s.71). Nicole Hennem (2016) er kritisk til makten psykologiske teorier har fått til å definere i barnevernet og undrer seg over hvilke materielle og sosiale forskjeller de psykologiske teoriene prøver å tildekke? Hun gjør poeng ut av at det fortsatt er slik at barna og familiene som mottar hjelp fra barnevernet er de samme marginaliserte som tidligere (Hennem, 2016). Paul Michael Garrett (2010) og Nancy Fraser stiller seg også kritiske til det de mener er Honneth sitt ensidige fokus på psykologiseringen og individnivået i sin teori. De mener som Hennem at det bidrar til å tildekke sosiale forskjeller og strukturelle problemer i samfunnet (Garrett, 2010).

Det er interessant hvordan kategorier og diskurser former hvordan vi ser på barn. Hvilket barnesyn man har er viktig for hvilken grad av sosial anerkjennelse som uttrykkes. Dette har videre betydning for i hvilken grad barna i fosterhjem opplever seg anerkjent sosialt og får opplevelse av egenverdi.

Empirien viser at ungdommene var opptatt av sammenhengen mellom barnesynet hos de voksne og deres medvirkning. Når barnet blir sett på som kompetent aktør tolker jeg ut fra Honneth dette som en holdning (anerkjennelse) i den sosiale sfære. Dersom barnet opplever at den voksne ser på dem som en kompetent aktør, forstår deres handlinger og verdsetter deres ferdigheter, opplever barnet å bli verdsatt sosialt og utvikler følelse av selvverd/egenverdi. Når barnet opplever sosial verdsetting, vil det ligge til rette for barnets deltakelse i hverdagslivet.

En informant beskrev hvordan fosterforelderens holdninger og barnesyn oppmuntret til og la til rette for deltakelse ved å vise forståelse og utforske hva som lå bak ungdommens kommunikasjon:

*... Når jeg var sur så var h*n sånn, men hvorfor er du sur? Hva er grunnen til at du er sur? ... Det er litt sånn at kanskje voksne gjerne tenker at barn på en måte gjør ting bare for å tulle eller sånn, men vi gjør det fordi vi har det vondt og det er en grunn til at vi gjør det vi gjør. Så å ha det barnesynet at de ikke gjør det bare for tull at det alltid er en grunn bak ...*

Når barna i fosterhjem opplever sosial verdsetting oppfatter jeg at de også føler at det ligger til rette for aktørskap og medvirkning. Anerkjennelse er viktig for forståelsen av seg selv som å være enten en aktør med påvirkning over eget liv, eller en brikke som andre styrer (Larsgaard et al. 2020, s.8).

5.1.1 Å snakke med barnet først

Det ble tydelig i det empiriske materialet hvor viktig det var for ungdommenes deltakelse at de voksne som kom på besøk snakket med barnet før de snakket med den voksne i fosterhjemmet. Dette på grunn av at barnets perspektiv ikke skulle bli borte i den voksnes forklaringer.

Dersom den voksne ble snakket med først kunne det være vanskelig for barnet å fremme sine synspunkter:

... hvis de skulle komme på besøk eller barnevernet skulle sjekke av så snakket de alltid med fosterforeldrene først og så snakket de med meg så jeg følte at jeg kunne ikke si noe for da hadde fosterforeldrene allerede lagt et grunnlag eller gitt en tilbakemelding på hvordan det går og hvis jeg skulle sagt at det går helt ræva så ville ikke det bli tatt på alvor fordi de gjerne hadde sagt at det gikk fint eller ...

Å snakke med barnet først uttrykker et syn på barn som aktivt, handlende og kompetent. Det er et uttrykk for sosial anerkjennelse av barnet i følge Honneth (1992/2008), noe som legger til rette for aktørskap og medvirkning.

Ungdommene var opptatt av å råde de voksne til å snakke med barn først for å hindre at barnas syn skulle bli borte i voksnes perspektiv. Leena Alanen (2009) beskriver generasjonsordenen og at denne fører til at voksne nesten automatisk høres før barn, samt at barn blir sett som objekter, spesielt utsatte barn.

Gording Stang (2007) aktualiserer også at saksbehandlere kan oppleve det som vanskelig å snakke med barn. Strandbu (2010) sin forskning bekrefter at kunnskapen barnevernet har om medvirkning påvirker i hvilken grad barnet får delta. Gording Stang (2007) viser til at det også kan være en mestringsstrategi hos de ansatte i barnevernet at de unngår å la barnet medvirke, da de er redd for hva som kan komme frem.

Oppsummert vil jeg si at ved å se sammenheng mellom barnesyn hos voksne med barns medvirkning i lys av Honneth sin teori, kan dette forstås som i hvilken grad barn opplever sosial anerkjennelse har betydning for deltakelsen. Dersom barnet opplever å bli verdsatt sosialt med sine ferdigheter og prestasjoner vil barnet oppleve at det ligger til rette for medvirkning og aktørskap og dermed utvikle følelsen av egenverdi.

I relasjon til problemstillingen tolker jeg at hvilket syn man har på barna i fosterhjem bestemmes av skjulte maktstrukturer i samfunnet, noe som har betydning for i hvilken grad barna i fosterhjem anerkjennes sosialt og dermed vil oppleve at det ligger til rette for aktørskap og deltakelse. Når barna i fosterhjem anerkjennes sosialt utvikler de følelse av selvværd som både er utviklende i seg selv og som bidrar til aktørskap og deltakelse.

Dersom man ser på anerkjennelse i form av en holdning til barn med et strukturelt blikk ser man at det er en sammenheng mellom det å oppleve å bli sett som en kompetent aktør og kjenne at det ligger til rette for deltakelse. Slik kan man oppleve seg verdifull i fellesskapet og få ønske om å bidra i samfunnet.

For å legge til rette for at barna i fosterhjem skal få medvirke i eget hverdagsliv er det derfor nødvendig at de voksne har et bevisst og refleksivt forhold til hvordan ulike diskurser og kategorier påvirker hva som anerkjennes sosialt, og dermed tilrettelegger for ulike medvirkningspraksiser på både individ og strukturnivå. Det er derfor viktig for barn i fosterhjem sin medvirkning at de voksne har god nok kunnskap om hva som ligger til grunn for barnesyn og holdninger til barn, for å kunne identifisere og legge til rette for gode medvirkningspraksiser

5.2 Å bli møtt med varme og kjærlighet

Et sentralt funn i undersøkelsen er hvordan ungdommene trakk frem viktigheten av at de voksne viste varme og kjærlighet for at de skulle medvirke. Ungdommen etterspurte voksne som var mennesker og som behandlet dem slik de behandlet sine egne barn:

... hvis de hadde vært ordentlig gode voksne som jeg er sikker på at de er hjemme hos barna sine. Med like mye varme og kjærlighet og gode ord, og varme øyne og på en måte da hadde jo jeg blitt trygg med en gang. Det skal ikke så mye til enn å bare skru på litt varme i øynene ...

I følge Honneth er kjærlighet en grunnleggende og affektiv bekreftelse av den nære andre for den personen den er (Honneth, 2008, s.104). Honneth bruker i tillegg også begrepet omsorg om den følelsesmessige anerkjennelsen som skjer i denne relasjonen. Relasjonen i den private sfære beskrives som så nær at det skjer et ønske om å være i ett med den andre. I denne relasjonen kjenner barnet seg ivaretatt, og grunnlaget for utvikling av egen identitet og selvtillit legges. Gjennom denne prosessen utvikles også tilliten til andre mennesker og samfunnet for øvrig. Kjærlighet sees på som grunnleggende og må være til stede før man blir i stand til å ta imot rettslig og solidarisk anerkjennelse. Alle kjærlighetsforhold, både mellom barn og foreldre, nære venner og kjærester er avhengig av følelser, impulser man ikke har kontroll over (Honneth, 2008, s. 116).

... Der er min trygghet. Hos den fosterfamilien jeg bor nå. Der jeg fant trygghet, og mennesker jeg kunne stole på og kunne snakke med. De

merker veldig fort når det er noe galt. De er villige til å sette seg ned og prate en hel dag hvis jeg virkelig trenger det ...

Noe som også ble etterspurt flere ganger var fysisk nærhet og hvordan dette gjorde deltakelse mulig:

*... jeg følte mer på kjærlighet i den andre fosterfamilien. Spesielt fra h*n fosterforelderen. Og gråt jo noen ganger og fikk en god klem og følte på å bli hørt når jeg hadde det vondt ...*

Ungdommen skilte ikke mellom de ulike voksne, noe som tyder på at de ønsket kjærlighet og varme fra både fosterforeldre, kontaktperson og tilsynsperson.

Ved å se ønsket om å bli møtt med varme og kjærlighet for å delta i lys av Honneth sin teori kan dette forstås som at anerkjennelse i form av kjærlighet og omsorg fra de voksne i den private sfæren rundt barnet legger til rette for deltakelse. Slik utvikler barnet selvtillit i relasjonen til den voksne.

En av informantene uttrykte å bli møtt med kjærlighetsanerkjennelse på denne måten;

... så jeg har det mye bedre enn jeg hadde det før. Trives, er kommet i et nytt miljø, får lov å være med venner, får lov å dumme meg ut, være ungdom, være barn, får lov å være ute hele tiden, leke, ha med venner hjem, spise god mat, sånne ting ...

Det kan leses i sitatet hvordan det har påvirket h*n sin deltakelse ved at h*n «får lov».

Dette er i tråd med tidligere forskning som fremhever kvaliteten på relasjonen som den viktigste faktoren som fremmer medvirkning (Thrana, 2008; Bakketeig og Bergan, 2013; Paulsen, 2016; Vis et al. 2011; Seim & Slettebø, 2007; Bergan, 2017).

En av informantene beskrev mye erfaring med brutte relasjoner i livet og at dette gjorde det vanskelig å åpne seg. H*n beskrev hvor stor betydning det hadde å bli møtt med kjærlighet og løfte om at personen ville være der fremover:

*... En, vi fikk en tilsynsfører til slutt, som lovte at den personen skulle holde ut med meg og det løftet holdt h*n. Det var den første personen jeg*

begynte å åpne meg mer for. Altså jeg har vært så sperra inne, jeg har ikke ønska å snakke med barnevernet fordi jeg kommer ikke frem Det var kjærlighet og støtte, det var veldig mye. Det er den personen jeg kunne ønske jeg hadde fortsatt i livet mitt ...

For barn som har opplevd utrygghet og krenkelser og som har skadet følelsen av selvtillit og egenverd er det spesielt viktig å oppleve gode reparerende relasjoner i fosterhjemmet og barnevernet. Dette vil bygge selvtillit og opplevelsen av identitet og autonomi hos barnet, noe barnet er avhengig av for å inngå i nære relasjoner senere i livet (Honneth, 2008). Her skal vi høre hvordan en av informantene beskriver hvordan fosterforelderen la til rette for medvirkning ved å vise varme og omsorg. Informanten beskriver også hva dette hadde å si for seg:

... når jeg var i det tredje fosterhjemmet var det mye sånn, men hva har du lyst til å gjøre i dag da F? Jeg har lyst til å dra på badeland. Men da drar vi på badeland. Og etter de to fosterhjemmene der, var det så godt å bare bli hørt og bare bli tatt litt på alvor og bare hva vil du ha til middag i dag liksom..... Det betydde mye for meg som var i en sårbar situasjon og der alt gikk rundt i hodet. Og jeg kunne glemme de tankene i en time eller to liksom ...

Bente Hasle (2013) beskriver at i familier har deltakelsen generelt gode kår på grunn av nåtidens oppdragelsesideal og likhetstanken på tvers av generasjonene. De fleste får kjærlighetsanerkjennelse, blir sett og hørt og utvikler selvtillit. Behovet for anerkjennelse gjennom deltakelse øker når man er barnevernsbarn (Hasle, 2013, s. 75-76). Dette synet bekreftes av forskning som viser at barn som har det bra er mindre opptatt av retten de har til å medvirke (Warming, 2006 gjengitt i Ormstad et al., 2020).

Informanten forklarer videre hva fosterforelderen gjorde som var så godt for seg:

*... Jeg tror egentlig det h*n gjorde var egentlig bare å være et menneske og vise at h*n hadde de følelsene h*n hadde og oppriktig hadde lyst til å hjelpe meg på en måte*

Honneth beskriver «Kjærligheten som et spesielt forhold av gjensidig anerkjennelse» (Honneth, 2008, s.114). Gjensidigheten i kjærlighetsanerkjennelsen er av betydning for barnevernfeltet. Det holder ikke at barnet gir kjærlighet til den voksne, barnet trenger også å føle seg elsket og å kjenne at en annen trenger barnets kjærlighet. Dersom barnet ikke kjenner på dette reagerer det med tilbaketrekking og en forventning til omgivelsene at det ikke er verd å elske. (Warming, 2015).

Alle barn trenger kjærlighet, barn i fosterhjem har ofte særskilte behov for emosjonell anerkjennelse i form av kjærlighet. Spesielt når forholdet til opprinnelsesfamilien er vanskelig. Anerkjennelse i form av kjærlighet er i følge Honneth en forutsetning for å greie å relatere seg til andre mennesker senere i livet.

Barnevernets rolle er i mange tilfeller å bøte på krenkelser barnet er påført tidligere, og å erstatte behov for omsorg for å legge til rette for god utvikling hos barnet. En kjent diskurs i samfunnet er at kjærlighet hører hjemme i familien. Innenfor barnevernet ansees det ofte som problematisk at ansatte får følelsesmessig nært forhold til barna. Konsekvensene for barna av å ikke bli møtt med kjærlighet og omsorg, gir utslag på selvtillit og den måten man relaterer seg til andre mennesker, noe som er i strid med barnevernets mandat. Dette vanskeliggjør en kjærlighetsrelasjon mellom barnet og den barnevernansatte, og bidrar da heller ikke til at barnet får hjelp til identitetsutviklingen (Warming, 2015).

Kjærlighet som begrep ble tatt inn i barnevernlovens formålsbestemmelse etter anbefaling fra blant annet Barnevernproffene. Hva som ligger i kjærlighetsbegrepet er gjenstand for diskusjon (Økland & Sørtdal, 2020). Er det en nestekjærlighet som også beskrives i FO sitt etiske grunnlagsdokument, eller er det en dypere form for kjærlighet slik Honneth beskriver den? Jane Adams (1860-1935) en av sosialt arbeids pionerer uttrykte også kjærlighet og varme i sin holdning til de som trengte det slik; «Being met with warmth of heart and sympathy» (Adams, sitert i Thrana, 2015, s. 16).

Thrana (2015) mener på bakgrunn av sin forskning på ungdoms medvirkning at det er viktig at den voksne viser fysisk kontakt og nærhet til barnet. Thrana uttaler at kjærlighet bygger selvtillit og at barn dermed trenger at den voksne lar følelser inngå i møte med barnet.

Thrana konkluderer i sin avhandling om kjærlighetens betydning i barnevernet at kjærlighet bør tas inn i den profesjonelle handlingskompetansen i sosialt arbeid med utsatte grupper (Thrana, 2015, s.91). Som forsker, men først og fremst fagperson sier jeg meg enig i dette. Når barn og ungdom etterspør kjærlighet og varme, og man vet at det gir det beste grunnlaget for god utvikling - hvorfor skal vi voksne avvise det?

Thrana (2015) uttrykker at søkelyset på relasjonsarbeid kan ha blitt borte i ulike omstillinger i barnevernet de siste årene. Jeg følger henne her. Som følge av at varme, omsorg og kjærlighet er tilretteleggere for deltakelse kan man stille spørsmål ved om det moderne barnevern virkelig er tilrettelagt for medvirkning. Er det heller slik at det ligger i fenomenets natur at det vanskelig lar seg gjennomføre i en kultur preget av NPM⁸ tankegang, effektivisering og byråkratisering?

Ved å se sammenheng mellom varme og kjærlighet og barn i fosterhjem sin medvirkning i lys av Honneth sin teori, så kan dette forstås som at det har betydning for medvirkningen i hvilken grad barna opplever kjærlighetsanerkjennelse. Dersom barnet opplever å bli elsket for å være seg selv vil barnet oppleve at det ligger til rette for deltakelse, noe som igjen vil føre til at barnet utvikler selvtillit, autonomi og evne til å inngå i nære relasjoner. Hvis man i barnevernet skal tilby barn og unge de beste betingelser for å delta i sitt eget hverdagsliv må det legges til rette for ekte relasjoner. Det vil kreve villighet til følelsesmessig involvering, ressurser til å holde på ansatte i organisasjonen over tid.

Dersom man ser på anerkjennelse i form av kjærlighet med et strukturelt blikk ser man at det er en sammenheng mellom det å oppleve kjærlighet, og det å kjenne at det ligger til

⁸ New Public Management- organisasjonsmodell hentet fra privat næringsliv (Almklov, Ulset, Røyrvik, 2017, s.157).

rette for deltakelse. Slik får man selvtillit og tillit til verden, for så å utvikle seg til en aktiv medborger, noe som bidrar til å holde samfunnet i gang.

5.3 Å få nok informasjon

Å få nok informasjon var noe ungdommene var opptatt av som fremmet deltakelsen. Det ble tatt opp viktigheten av å få informasjon om rettigheter og betydningen av å vite hva som skulle journalføres. I tillegg ble det vektlagt at det må informeres om hvem de ulike voksne er og deres rolle for at det skal ligge til rette for deltakelse. Sist var det viktig med informasjon om hva som kunne holdes konfidensielt og hva som skulle eller kunne bli videreformidlet.

5.3.1 Å kjenne til rettighetene sine

Å kjenne til rettighetene sine hadde stor betydning for en av informantenes deltakelse. Denne informanten hadde et ønske om å flytte i fosterhjem, men barnevernet mente at informanten skulle på institusjon. Da informanten var over 15 år og kjente til sine partsrettigheter fremsatte ungdommen et ønske om dette som h*n gjentok ved hvert møte, og det endte med at ungdommen fikk flytte i fosterhjem:

... Men da var jeg over femten år og hadde litt jeg skulle ha sagt. Så jeg sa hver gang jeg snakket med dem at de må lete etter fosterhjem til meg og sånn ...

Flere av informantene oppga at de hadde fått lite eller ingen informasjon om deres rettigheter. Det ble også tydelig på andre måter i materialet at flere ikke opplevdes informert om hvilke rettigheter barn og unge har i barnevernet og hvilke rutiner som gjelder. Her skal vi høre hvordan en informant reflekterte omkring det å ikke kjenne til rettighetene sine, og videre hvilken forskjell det hadde utgjort om h*n hadde vært kjent med disse:

... Jeg visste absolutt ingenting. Jeg fikk ingenting. Det var ingen som leste det opp til meg eller snakket om de til meg ...

... Jeg hadde vært en tryggere person for meg selv for det du gjør nå er feil og det du gjør nå er riktig. At det blir tryggere for meg å bare vite de rettighetene så hadde jeg vært mye tryggere i selve det som skjedde ...

Honneth uttrykker at for å få anerkjennelse i den rettslige sfæren må man oppleve rettferdighet og å kjenne at man har de samme rettighetene som andre (Honneth, 2008, s.127). Når man kjenner seg anerkjent gjennom sine rettigheter føler man seg respektert og utvikler følelse av selvaktelse/selvrespekt (Honneth, 2008, s.129).

Barnets rett til medvirkning er nedfelt i både Norges Grunnlov og internasjonal lovgivning gjennom menneskerettighetene.

En rettslig anerkjennelse i lys av Honneths teori vil i sammenheng med problemstillingen innebære at barna får sine rettigheter oppfylt og dermed utvikler selvrespekt og videre respekt for andre og samfunnet.

I likhet med annen forskning finner også denne undersøkelsen en sammenheng mellom manglende medvirkning og at barna får for lite informasjon (Paulsen, 2016; Bakketeig & Bergan, 2013; Gulbrandsen et al., 2012; Seim & Slettebø, 2007).

Ungdommene i denne undersøkelsen opplevde å mangle informasjon, noe som er vesentlig for å kunne medvirke. Kravet om informasjon er tydelig nedfelt i lovteksten som en forutsetning for medvirkning. Det fremkommer også at ungdommene mener at det å tydelig bli presentert med sine rettigheter i barnevernet, ville ha en effekt for muligheten til deltakelse.

5.3.2 Å vite om hva som blir skriftliggjort

Et annet tema som opptok informantene, var det skriftlige som ble produsert om dem og deres familie. Flere beskrev at de ikke var informert om eller visste hva som sto skrevet og at det i seg selv opplevdes som en belastning. Flere beskrev også at de ikke var enig i det som sto skrevet og de viste til at tolkninger som ble gjort kunne være feil og kunne skade barnet på sikt. I min tolkning av ungdommene vil jeg gå så langt at jeg mener at en gal tolkning av deres virkelighet kan føre til krenkelse og videre til patologi på sikt. Flere av informantene hadde ikke lest sin egen mappe og en var helt tydelig på at det var fordi h*n var bekymret

for hva som sto i mappen og hvordan h*n og familien ble fremstilt. H*n pekte på at tolkninger kunne påvirke hvordan h*n ville se på seg selv og familien, og hvordan det kunne påvirke forholdet mellom en selv og familien.

Budskapet til informantene var tydelig, at barna må tas med i skrivingen og må informeres om det som skrives:

... og la barna få være med på skriving fordi det igjen skaper trygghet.

Okay, du lar meg få være med på å skrive. For det er trygghet, fordi du får se hva som blir skrevet og sett at det blir riktig for deg ...

... Så da er det viktig at du ikke tolker og ja, ja, liksom også da skriver vi det ned, fordi alt folk skriver skal være med deg hele livet. Og hvis du tolker en ting feil, er det jævlig stor belastning for barnet videre i livet ...

I tillegg ønsket de opplysninger om hva som ble journalført og de foreslo samskriving for å føle at de har kontroll i eget liv. Ungdommene i undersøkelsen var opptatt av å råde de voksne til å ta barnet med i skriving for å øke barnets opplevelse av å være informert og å ha kontroll. Det er ingen lovbestemmelse som regulerer dette, men jeg vil likevel understreke at jeg vurderer dette som en god måte å la barnet medvirke i egen hverdag. Helsetilsynet (2019) presiserte også viktigheten av at det som nedtegnes må gjennomgås med barnet i sin rapport fra tilsyn med barneverntjenestene. Som ungdommene presiserte vil det sikre at informasjonen forstås riktig av den voksne og samtidig vil det frigjøre tid til å bruke på annet. Tid er ofte mangelvare i barnevernet.

5.3.3 Å vite hvem de ulike voksne er

Det ble av flere beskrevet situasjoner hvor de unge ikke kjente til hvem som var til stede i fosterhjemmet, og hvilken rolle de hadde eller at de hadde voksne rundt seg som de ikke kjente seg trygge på, noe som hadde betydning for deltakelsen.

En av informantene fortalte at h*n hadde en tilsynsfører i flere år uten at h*n var klar over dette og heller ikke visste hva h*n kunne ta opp eller snakke med tilsynsføreren om:

... hun jeg hadde da jeg var liten, satt alltid og drakk kaffe med de hjemme når jeg kom hjem fra skolen. Jeg skjønnte jo ikke først at hun var tilsynsføreren min jeg trodde hun var en sånn i familie, fordi hun var så god venn med fosterforeldrene mine. Så da jeg kom hjem fra skolen satt de og drakk kaffe og spiste kake og flirte liksom. Også var det liksom som en gammel tante. Hei, åssen går det? Hun var veldig søt. Men jeg trodde jo hun var familie, så jeg snakket ikke med henne.

Hvordan kunne det ha vært da?

Hun kunne jo sagt hva jobben hennes var da! ...

En annen informant beskrev hvordan det var å ikke vite hvem som var til stede eller hva som foregikk, noe som gjorde situasjonen utrygg og deltakelse vanskelig:

... For når jeg tenker meg om så var der hvert fall to- tre personer som jeg ikke kjente i det hele tatt og, men som jeg hørte snakket om meg og som så på meg hele tiden. Jeg husker jeg hatet det, og det var jævlig ukomfortabelt ...

Flere informanter forteller at selv om de fikk noe informasjon om at de hadde fått en tilsynsfører, opplevde de det som vanskelig å ta opp ting med en tilsynsfører de ikke kjente eller knapt hadde møtt:

... men å si i fra til en helt fremmed som kommer en eller to ganger i halvåret det er litt vanskelig ...

5.3.4 Konfidensialitet

Flere av informantene var opptatt av konfidensialitet og at de synes det var vanskelig at informasjon de delte kunne gjøres kjent for de voksne i systemet rundt, uten at de var informert om dette:

... jeg merket at hun fostermoren ga tilbakemelding til barnevernet på meg om psykisk helse fysisk helse og skolegang og det der så da mistet jeg fort veldig tillit til henne og begynte å utfordre henne og var frekk med henne

for å se hva hun sa til barnevernet. Så der syntes jeg det fungerte veldig dårlig. Jeg følte at hun bare var imot meg ...

En av informantene delte følgende råd om informasjon og konfidensialitet:

... den taushetsplikten er så viktig. Ikke si ting over hodet på barnet, men på en måte alltid, alltid, ha meg med som først da uansett. Uansett om du vil si det. Hvis du virkelig vil si ting videre så håper jeg si det til meg og vær ærlig med meg på hvorfor du vil si ting videre. Fordi det ødelegger så mye tillit. Det er det jeg synes er viktigst ...

Ungdommene utrykte at det var viktig for opplevd medvirkning hvilken grad av konfidensialitet og tillit det var mellom den voksne og barnet. Når barnet var trygg på at den voksne var til å stole på og ikke delte informasjon hadde dette innvirkning på deres deltakelse.

Når barna ikke får den informasjonen som er nødvendig for å kunne medvirke er dette i følge Honneth en krenkelse av den rettslige anerkjennelsen. Barnevernloven § 1-6 om medvirkning inneholder et krav om at barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon. Basert på hvordan de unge snakket om mangelen på informasjon tolker jeg dem som at de opplevde dette som avmakt og mangel på kontroll over eget liv, og at denne følelsen hadde negativ innvirkning på deltakelsen. Avmakt eller manglende følelse av kontroll kan være sykdomsfremkallende (Honneth, 2008).

Dette samsvarer med forskning av Svein Arild Vis med kollegaer (2011) som hevder at medvirkning har positiv effekt på psykisk helse.

Basert på forarbeider og høringsrunder inneholder den nye barnevernsloven en mer detaljert bestemmelse om barns medvirkning, som også tar for seg beskyttelse av barnet når det skal vurderes hva som skal holdes tilbake av det barna uttrykker. Det er i alle tilfeller likevel nødvendig å ha med seg ungdommenes ønske om å bli konferert med de gangene man må si noe videre.

En krenkelse av retten til medvirkning er negativt for følelsen av selvrespekt fordi man blir behandlet som en mindre moralsk ansvarlig person, i tillegg til konsekvensene av at selve retten ikke blir oppfylt (Honneth, 2008).

Forskning viser at avveininger omkring barnets rett til medvirkning kontra behovet og retten til beskyttelse er en forklaring i forhold til i hvilken grad barnet får den rettslige anerkjennelsen ved å få medvirke. I forhold til om barnet blir ansett som en som må skjermes og beskyttes, fremfor en kompetent aktør som skal gjøre gjeldende egne rettigheter, har undersøkelser vist at organisatoriske forhold som faglig ståsted hos tjenesten eller den voksne står sentralt (Bakketeig & Bergan 2013, Vis et al. 2012). Strandbu (2008) viser til at beskyttelsestenkning har stått i veien for deltakelse, men viser samtidig hvordan deltakelse i stedet kan gjøre barnet mer rustet. Warming (2003) mener at deltakelse også kan beskytte barnet, når det blir anerkjent og får hjelp til å oppleve forståelse og sammenheng. Aktiv påvirkning er bra for å føle kontroll i situasjonen (Warming, 2003, gjengitt i Hasle, 2013, s. 79). Igjen vil jeg trekke frem studiet av Vis med kollegaer (2011) som fremhever deltakelse som helsefremmende.

Hasle (2013) trekker frem kategorien «barnevernbarn», som en forklaring på hvorfor de voksne ikke ønsker å belaste barn i fosterhjem med noe. Barnet ansees sårbart og må slippe å mene noe eller delta. En slik tankegang fører til at barnet blir fratatt muligheten for rettslig anerkjennelse ved deltakelse, og barnet vil som følge heller ikke få mulighet til å utvikle selvrespekt og respekt for samfunnets rettstankegang og medmenneskene (Honneth 2008).

Oppsummert hevder jeg at sammenheng mellom grad av informasjon og barns medvirkning i lys av Honneth sin teori kan forstås som at i hvilken grad barn i fosterhjem opplever rettslig anerkjennelse har betydning for medvirkningen. Dersom barnet opplever å bli ansett som moralsk tilregnelig og på linje med andre rettighetsbærere vil barnet oppleve at det ligger til rette for medvirkning. Å få oppfylt sine rettigheter er positivt for selvrespekten og man utvikles til en god samfunnsborger med respekt for loven og medmenneskene. I lys av dette

er det viktig at ansatte i barnevernet har best mulig kunnskap om både jussen og de faktorer som fremmer og som står i veien for deltakelse.

5.4 Å bli frarøvet medvirkning

Siste tema som utmerket seg i det empiriske materialet var ulike hindre for medvirkning og hvordan det opplevdes å bli frarøvet medvirkning. Hindrene som fremkom var bruk av tvang i forbindelse med akutt plassering, utilgjengelighet hos de voksne, når de voksne ikledde seg en profesjonell maske og til sist hyppig saksbehandlerskifte.

Sist ble det tatt opp «liksom- medvirkning», en prosess hvor deltakelsen ikke er ekte, men bare for syns skyld, samt hvilke konsekvenser det hadde fått for noen å ikke få medvirke.

Mennesker er avhengig av å bli anerkjent av andre for både det man gjør og får til for å kunne ha et godt forhold til seg selv (Honneth, 2008, s.145). Det kan beskrives som en kamp for å bevare egenverdien. Honneth forklarer hvordan krenkelser i de ulike sfærene motiverer til handling og det han kaller kamp om anerkjennelse. Dette gjelder både på individ-, gruppe- og samfunnsnivå (Honneth, 2008, s.140-148).

En krenkelse eller mangel på anerkjennelse kan ved siden av de ulike kroppslige krenkelsene også vise seg som fornærmelse, nedverdiggelse, avvising eller at man blir ikke tatt alvorlig. Man kan tape følelsen av verdi og selvtillit, og man kan få problemer med relasjoner senere. Man kan oppleve å bli sett ned på av de dominerende gruppene i samfunnet og at ens egenskaper ikke blir verdsatt (Honneth, 2008, s. 143).

Krenkelser kan i følge Honneth (1992/2008) frembringe patologier og sykdom. Det er etter hvert mye forskning som viser at krenkelser og andre livsbelastninger «setter seg i kroppen» (Getz et al. 2011, sitert i Jordet, 2021). Honneth beskriver krenkelser fenomenologisk, ved at det er de som opplever krenkelsene som bestemmer om handlingen er en krenkelse eller ikke. På denne måten ligger det en mulighet for utvikling og vekst i en krenkelse, ved at individet kan utfordres på sin opplevelse og tolkning av krenkelsen. Selvsagt med stor respekt og ydmykhet for individets opplevelse av krenkelsen (Jordet, 2021).

Barn i fosterhjem har ofte opplevd krenkelser tidligere i livet og har spesielt behov for å oppleve anerkjennelse av de voksne rundt seg. Likevel har alle ungdommene i undersøkelsen erfaring med det motsatte.

5.4.1 Bruk av tvang i forbindelse med akutt plassering

Barn som bor i fosterhjem har et hverdagsliv som skiller seg fra andre barn. Som en av informantene fortalte, kan en helt vanlig skoledag bli svært dramatisk og utgangspunkt for store endringer i livet. En av informantene fortalte at h*n var på skolen og ble hentet av barnevernet for å bli akutt plassert. H*n beskrev både hva som skjedde og hva det gjorde med h*n å ikke få medvirke i det som foregikk:

... Du sitter i klasserommet, også, nei, barnevernet er her, og du må komme. Også ser de, at på en måte ...

... Man ser jo ut av vinduet. Det er jo i andre etasje, og man ser ut av vinduet, og ser jo at jeg ikke vet noe om det, og at de kjører av gårde med meg, og så skal jeg flytte liksom. Det føles jo på en måte sånn, helt bare sånn, bare hvordan det føles ut. Ikke hvordan det er da, men det føles jo som å bli kidnappa, fordi man skjønner ikke hva som skjer. Også mener de at det er for mitt beste at jeg ikke vet hva som skjer, fordi jeg skal stikke av. Også i stedet for å fortelle at vi er bekymra for hvordan du har det, så vi vil bare snakke med deg og vi tenker at du burde flytte. I stedet for å bare gjøre det ...

Informanten beskrev en følelse av avmakt og av å bli behandlet som en ting. Informanten hadde ønske om å bli behandlet som en kompetent aktør:

... at barnevernet som skal være der da, som jeg allerede er redd for tar all kontroll og behandler meg som om jeg er en ting de bare kan flytte på. Og ikke snakker med meg og gjør det i samarbeid med meg ...

Å bli behandlet med tvang kan i lys av Honneth (1992/2008) sees som en krenkelse i den private sfære, og det sier seg selv at det er det motsatte av deltakelse. Forskning av Vis med kollegaer (2020) understøtter at det oppleves som kaotisk og skremmende å bli hentet ut av klasserommet. Det understrekes også at det er vanskelig å forklare klassekamerater hvorfor, i de tilfellene barnevernet kommer på skolen. Forskning viser at ungdom opplever det som rart og stigmatiserende å bli hentet ut av klassen av barnevernet. I tillegg beskrives det som vanskelig å konsentrere seg om skole etter en samtale med barnevernet (Lurie, Kvaran, Tjelflaat & Sørli, 2015 gjengitt i Havnen et. al 2020). Dette til ettertanke om å fremvise smidighet for å ivareta konfidensialitet dersom det er nødvendig å snakke med barn eller flytte barn når barnet er i en skolesammenheng.

5.4.2 Utilgjengelighet hos de voksne

Det kom frem flere opplevelser de unge hadde med utilgjengelighet hos de voksne, noe som opplevdes som til hinder for deres deltakelse:

... også var det noe fostermoren min sa underveis. Det var vel bare. Hun sa at jeg bare kunne komme i fjøset hvis jeg trengte å snakke. Da følte jeg meg jo ikke sett i det hele tatt. Det er ikke sånn at når jeg har det vanskelig, så er det ikke sånn bare å gå ut i fjøset å snakke liksom. Da er jo de opptatt liksom. Hvis et lam er på tur ut av søya liksom. Også skal jeg si hva jeg har inni, hva jeg tenker på liksom ...

Slik jeg tolker informanten opplevdes dette som å bli usynliggjort. Videre beskriver informanten hvordan fosterforelderen sin utilgjengelighet viste seg:

*... der var det fosterforelderen som hadde hovedansvaret. Eller hva man skal si. Ja som h*n var jo ikke i jobb. Så det var jo jobben til h*n å være fosterhjem. Men h*n feilet jo likevel ganske hardt da. Med å ikke være der. Selv om h*n var der hver dag ...*

Informanten beskriver at h*n i stedet hadde behov for fosterforeldre som var tilgjengelige for at h*n skulle delta i sitt hverdagsliv:

... og jeg var ganske langt nede da og jeg trengte da at de skulle være der for meg og ikke avvise meg. Og det har liksom skjedd nok i livet, også skal det også skje fra et fosterhjem ...

Slik jeg tolker informanten etterspurte informanten omsorg og kjærighet fra fosterforeldrene sine, men ble i stedet avvist og usynliggjort, noe som kan få store konsekvenser for den enkelte. Honneth (1992/2008) uttrykker at patologier og psykisk sykdom skyldes å ikke bli møtt med kjærighetsanerkjennelsen som man har behov for. Med dette i tankene er det svært viktig at de som blir valgt til å være fosterforeldre er skikket til oppgaven. Selv om fosterforeldre skal gjennom en godkjenningssprosess er det likevel ikke alltid at barnet opplever dem som gode omsorgspersoner. Barnet er derfor avhengig av at oppfølgingen i fosterhjemmet fungerer som den skal, med besøk av kontaktperson og tilsynsperson fire ganger hver i løpet av året.

En av informantene hadde erfaringer med å forsøke gjentatte ganger å medvirke og å ta opp ting med fosterforelderen sin, men opplevde gang på gang å ikke bli møtt på dette.

... Og hun moren i fosterfamilien hun hadde jo følt på at hun ble mobbet på jobben sin og hun var litt følsom på ting tror jeg og tror jo det hadde mye å si at hun hadde hele livet slitt med å knytte seg til mennesker både med venner og menn og når hun ikke helt stolte på seg selv alltid. Jeg husker jeg satt stor pris på at hun fortalte meg det, jeg prøvde jo å bruke mer tid på henne. Men jeg følte jo aldri på at vi kom noe nærmere for det ...

Som beskrevet tolker jeg det slik at fosterforelderen hadde nok med sitt eget strev, noe som gjorde det vanskelig å gi ungdommen anerkjennelse og mulighet til å delta. Det førte i stedet til at ungdommen følte seg til overs og ikke ivaretatt. Ungdommen satte også ord på at h*n følte seg som den voksne i relasjonen. En slik rollereversering må sees på som en skadelig omsorgssituasjon, og en krenkelse i den private sfære ifølge teori om anerkjennelse.

5.4.3 En profesjonell maske

Flere av informantene snakket om deres erfaringer med å møte voksne som de opplevde hadde ikledd seg en profesjonell maske og hvordan dette gjorde det vanskelig for dem å delta:

... jeg tror at med en gang man tar på seg den profesjonelle masken så blir du mindre menneske og du kommer aldri til å få like mye tillit eller noe tillit, enn hvis du bare var deg selv. For jeg er blitt kjent med kontaktpersonen min etter jeg ble 18, hun gamle da på privaten da. Og hun er egentlig dritsnill. Fy faen, for et godt menneske hun er! Kunne hun ikke bare vært det på jobb også liksom?!...

En profesjonell maske ble beskrevet som noe som var skummelt og hardt og som ikke ga noe tilbake til den unge i kommunikasjonen:

... Så når du skal liksom være steinhard og kald og være så profesjonell som du kaller det. Så gjør jo bare det deg kjempeskummel og på en måte ...

Som forklaring på den profesjonelle maske er det nærliggende å tenke at systemverdenen som barnevernet gjennomsyres av påvirker de som jobber der, både i form av at det er stor gjennomtrekk av ansatte grunnet stor arbeidsbelastning og i tillegg mange som i lys av NPM styring er opptatt av «effektive» modeller og metoder, som i stedet for å fremstå som et medmenneske gjør at ungdommene oppfatter dem som at de bruker en maske. Honneth (2019) snakker om vår tids patologier hvor vi mennesker blir så påvirket av systemverdenens objektivisering at vi selv blir en del av det og da objektiviserer både oss selv og andre.

En av informantene snakket om hvilken stor forskjell i handlingsrom det kunne utgjøre for den unge om den voksne ikledd seg en profesjonell maske eller ikke:

... Og hvis jeg er dritsur på deg og egentlig har lyst til å slå deg. Også kommer du og tar av deg den profesjonelle masken og er deg selv og viser meg kjærlighet da så ville jo jeg aldri gjort deg noe vondt. Da hadde jeg jo skjønt at du er et menneske som faktisk bryr deg om meg ...

En av informantene eksemplifiserte hvordan h*n opplevde at tilsynsføreren greide å balansere profesjonell og personlig på en god måte, og uttrykte videre hvilke positive følger det fikk for deltakelsen:

... men på den siste tilsynsføreren min var det en sånn god blanding. Fordi det var ofte sånn hun snakka om, for jeg spurte hva er det dere har gjort i jula og har du noen barn og sånne ting? Hun åpnet seg også for meg som gjør at jeg hadde lyst å åpne meg for henne. Så det var liksom, det veide liksom profesjonell og ikke profesjonell for hun snakka også om seg selv og sin familie. Som gjorde at jeg vet at den personen vil høre hva jeg føler, at hun bryr seg, har barn på cirka min alder, vet hvordan det er å være ungdom, vet hvordan det er å prøve ut nye ting. Ja ... Ja, det gjorde jo sånn at jeg åpna meg mye mer ...

Ungdommene hadde flere beskrivelser av møter med voksne som de opplevde hadde ikledd seg en profesjonell maske som hindret dem i deltakelsen. Slik jeg tolker dem følte de seg verken sett eller hørt og det ga dem en følelse av avmakt, samt en opplevelse av å ikke være verdifull i møte med den voksne. Det kan sees som en krenkelse i den private sfære. De etterspurte i stedet å bli møtt av et medmenneske med kjærlighet og omsorg hvor den voksne også delte sitt personlige. Dette bekrefter forskningen som taler for at det personlige forholdet er viktig for deltakelsen (Thrana, 2008; Bakketeig & Bergan, 2013; Lundberg, 2014; Paulsen, 2016; Vis et al., 2011; Seim & Slettebø, 2007; Bergan, 2017).

En god relasjon kan sees på som forutsetning for godt aktørskap (Jordet, 2021).

5.4.4 Hyppig saksbehandlerbytte

Flere informanter var opptatt av at saksbehandlerbytte er krevende og til hinder for å medvirke i relasjon med saksbehandleren. En informant beskrev at hyppig saksbehandlerbytte hadde gjort at h*n etter hvert fikk problemer med å åpne seg for andre:

... jeg tror jeg gjennom hele livet mitt har hatt opptil 10-15 saksbehandlere. Jeg har bytta hele tiden. Altså jeg kan møte saksbehandleren min en uke eller en dag, også får jeg vite at: nei, de kunne ikke ha dere likevel. De

skulle på en annen sak. De skal slutte eller har fått en annen jobb eller no. Møtte personen en gang, åpna meg, også bare har de stikki. Sånn at vi får en enda ny person, så går det enda en måned eller to måneder, så må vi møte ny saksbehandler. Så møter den oss to-tre ganger og så ny igjen. Det er sånn det har holdt på. Det har ikke vært en fast saksbehandler. Noe som har gjort det veldig vanskelig ...

Informanten beskriver hva som gjør det vanskelig:

... Fordi det er slitsomt for meg å fortelle min historie om og om og om igjen ... Men det har jo påvirket meg fordi jeg har blitt usikker på å snakke med folk....Så jeg har bytta ofte, så til slutt så orka jeg ikke åpne meg. For jeg åpna meg veldig mye før. Men endte opp med at jeg har ikke lyst ...

En av informantene ga et råd til barnevernet i forhold til bytte av saksbehandler:

... kanskje det hadde gått om nåværende saksbehandler eller den man hadde og den man skal ha i fremtiden kan ha et møte begge to med den de er saksbehandler for. Da må ikke barnet sitte der alene og bli stilt masse spørsmål og bare fortelle ut. Da kan jo også den saksbehandleren komme med noen bidrag ...

Når det gjelder hyppig saksbehandlerbytte ga informantene uttrykk for at de følte seg usynliggjort, ikke verdifulle og at det gikk ut over selvtilliten deres. Det kan sees som en krenkelse i den private sfære.

Dette funnet er i samsvar med tidligere forskning med barn og unge som beskrev at hyppige skifter gikk ut over selvtilliten og selvfølelsen, og de følte seg ignorert, oversett og krenket (Horverak, 2006, Fredriksen 2012, gjengitt i Ormstad et al., 2020). Paulsen (2016) fant i sin studie at det bare var unntaksvis at ungdommene hadde hatt en god relasjon til sin saksbehandler, og da hadde de hatt den samme saksbehandleren over tid. Honneth (2019) forklarer dette som tingliggjøring. Hvordan man blir behandlet som en ting, som følger av tilknytning til systemverdenen. Noe som får meg til å tenke på barn i fosterhjem som lever

på kanten av systemet. Disse barna lever i grenseland mellom privat og offentlig og er både mer avhengig av deltakelse og å bli anerkjent for den man er og å ha gode relasjoner med de rundt seg.

Dette mener jeg står i direkte motsetning til måten barnevernssystemet er lagt opp med krav til effektivisering og byråkratisering, samt forholdsvis lave lønninger noe som samlet fører til stor gjennomtrekk av ansatte. Flere studier peker på faktorer ved organiseringen av barnevernet som hinder for barns medvirkning.

Forskning støtter synet (Seim og Slettebø, 2017 gjengitt i Tunestveit, 2021; Vis, 2014; Beckett et al. 2007, Winter, 2009, Barnes, 2012 gjengitt i Van Biljeveld et al., 2015). Som tidligere nevnt mener jeg det er nødvendig å legge til rette for langvarige relasjoner i barnevernet, noe som vil kreve endringer både på individ og systemnivå.

5.4.5 «Liksom-medvirkning»

Flere av informantene beskrev erfaringer med at medvirkningen ikke var reell eller at den var «på liksom»:

... De gjorde jo på en måte det som jeg føler er bare for å få det på papiret. Men de lytta jo ikke til det jeg sa og hele kroppsspråket dem var sånn at vi skal bare få sjekket av at vi har snakket med deg og de spurte meg jo ikke ...

Jeg tolker opplevelsen som at ungdommen opplevde å ikke bli anerkjent, en form for usynliggjøring som førte til mangel på deltakelse.

... så var det de gangene jeg prøvde å gi beskjed og prøvde å si at nå er det veldig vanskelig og nå er det veldig vondt eller nå er det noe som er veldig viktig for meg og så ble liksom bare sånn ja, okay, vi hører deg liksom. Men så ble det aldri gjort noe med og da ble jeg sånn hallo, du må jo ta tak i det her. Du kan ikke si at jeg skal komme og snakke med deg hvis du feier det vekk og ikke tar det på alvor ...

Denne informanten opplevde å ikke bli tatt på alvor, også en form for avmakt og usynliggjøring som er til hinder for reell deltakelse.

... fordi man har jo hatt sånn ansvarsgruppemøte og de har sagt sånn at på disse møtene N er det veldig viktig for oss at du sier hva vi skal gjøre eller disse møtene er jo bare for at det skal bli best mulig for deg men så har jeg igjen ikke kunnet si ting i de møtene fordi det har sitti voksne der som har vært utrygge eller jeg har kjent at jeg kan ikke si det her fordi den sitter der ...

Denne ungdommen erfarte å ikke få medvirke på ekte da h*n var utrygg, selv om de voksne uttalte at retten var til stede. Dette synliggjør det relasjonelle aspektet ved medvirkning. Det kan tolkes som at man får ikke sin rettighet til deltakelse oppfylt, man blir ikke møtt med kjærlighet eller omsorg. Man blir heller ikke anerkjent som verdig i fellesskapet.

Funnet bekrefter tidligere forskning hvor ungdommene også hadde en opplevelse av «skinnmedvirkning» og ikke bli sett og hørt (Jensen, 2014, gjengitt i Ormstad et al., 2020; Lurie et al., 2015).

Willig (2006) sin kritikk av teorien om anerkjennelse omhandler også en form for «liksom-medvirkning», denne beskrives som etisk vold. Etisk vold er når man i søken etter anerkjennelse godtar eller sier seg enig i ting bare for å få anerkjennelsen (Willig, 2006, gjengitt i Hasle, 2013). Faren for å bli utsatt for etisk vold kan man tenke seg blir større når man har erfaring med krenkelsers fra tidligere. I tillegg øker faren for etisk vold ved «liksom-medvirkning». Etisk vold er en form for praksis man bør snakke om og øke bevisstheten om, spesielt i forhold til sårbare barn og unge.

5.4.6 Konsekvenser av å ikke få medvirke

Flere informanter beskrev at dårlige opplevelser med deltakelse har gjort noe med dem, både på kort og lang sikt. Honneth (1992/2008) er opptatt av hvordan krenkelsers fører til ulike vansker og patologier, både på individ og samfunnsnivå. En informant fremhever at det har ført til mye tankevirksomhet og planlegging:

... det har gjort veldig mye med meg og gjort mye med hvordan skal jeg si i fra sånn at det går gjennom. Og så krisetenker jeg veldig mye sånn jeg må alltid hvis det er noe jeg har behov for enten små ting eller store ting så blir det sånn, okay, hva kan utfallet av det her bli? Hvis jeg tar det opp hvem skal jeg begynne å snakke med det om ja jeg planlegger veldig mye før jeg skal ta opp ting da...

En annen informant har en dramatisk historie hvor h*n opplevde å ikke bli hørt av fosterforeldre og barnevern over flere måneder, for så å stikke av og ha et selvmordsforsøk. H*n reflekterer slik over erfaringen i etterkant:

... Og sånn tror jeg det er for mange, at man må gjøre drastiske ting for å bli hørt! ...

Forskning bekrefter at ungdom i kontakt med barnevernet har opplevd at eneste måte å bli hørt er å gjøre noe alvorlig eller rømme (Christiansen, Havik & Anderssen, 2010, gjengitt i Christiansen, 2012; Bakketeig & Bergan, 2013).

En annen informant hadde erfaring med at en helt vanlig forespørsel om å få lov til å begynne å øvelseskjøre som vennene sine, utviklet seg til å bli en så langvarig prosess å få svar på at h*n ga opp og mistet lysten:

... nei, bare glem det det tar så lang tid at jeg gidder ikke det tok så lang tid at nå er ikke det viktig for meg lenger nå er det noe annet som er viktig for meg...

Informanten fortalte at h*n tok det opp et halvt år tidligere:

... først så luftet jeg det ved middagsbordet. Og så de andre har begynt å øvelseskjøre nå og det hadde vært kult å begynne med også tror jeg bare jeg teste litt om det var noen som griper tak i dette og er det noen som har lyst til å gjøre det her men så opplevde jeg bare jaja det kommer sikkert det senere og så begynte jeg å uttrykke det da til barnevernet på møter når jeg snakket med de når de skulle spørre hvordan det gikk i fosterhjemmet

og sånn så sa jeg det der at jeg har lyst til å øvelseskjøre men så ble det ikke tatt på alvor eller ble ikke mottatt på den måten jeg ville det skulle bli...

I lys av Honneth (1992/2008) forstår jeg ungdommens erfaring slik at det førte til avmakt og tap av egenverd og selvtillit, noe som gjorde at ungdommen etter hvert ga opp ideen om å øvelseskjøre.

En informant hevdet at det kunne få langvarige konsekvenser dersom man ikke fikk medvirke:

... det er dritviktig at for at man skal kunne si i fra så må det være trygt nok til å kunne si i fra og at man blir tatt på alvor for hvis man går i flere år eller måneder uten å bli tatt på alvor og uten at noen sier eller gjør noe med det så gjør det noe med resten av livet eller litt av livet ...

Sist var det en informant som fremhevet hvilke alvorlige konsekvenser det kunne få både på individ- og samfunnsnivå på sikt dersom ungdom opplever at de blir frarøvet mulighet til å delta:

... man tar med feile måter å si ifra på inn i voksenlivet eller inn i arbeidslivet. Man har ikke lært eller man har ikke fått den troverdigheten som ungdom og da har man følt at man må ty til mer sinne eller vold eller sånne ting for å kunne si ifra ...

Å bli frarøvet medvirkning kan få store konsekvenser for den enkelte, men i lys av anerkjennelsesteorien er det viktig å belyse også hvilke konsekvenser det kan føre til på samfunnsnivå når ungdom opplever at de ikke får medvirke. Slik informantene beskrev kan krenkelser føre til psykisk sykdom, kriminalitet og vold.

Oppsummert hevder jeg at ved å se sammenheng mellom krenkelser og barns medvirkning i lys av anerkjennelsesteori, kan dette forstås som i hvilken grad barn opplever krenkelser har betydning for medvirkningen. I tillegg kan manglende medvirkning være en krenkelse i seg selv. Krenkelser fører til negativt syn på seg selv og verden, noe som i følge Honneth

(1992/2008) kan føre til destruktive konsekvenser både på individ- og samfunnsnivå.

Informantene selv nevner psykisk sykdom, kriminalitet og vold. Som konsekvens tolker jeg det som nødvendig med bevisstgjøring i forhold til anerkjennelse i de ulike sfærene og se det i sammenheng med medvirkning, samt i tillegg være oppmerksom på krenkelser og hva det kan medføre både på individ- og samfunnsnivå.

6 Avsluttende betraktninger

Det er 33 år siden FN presenterte barnekonvensjonen. Til tross for mye fokus både nasjonalt og internasjonalt viser forskning at det er mye som gjenstår før artikkel 12 om barns rett til medvirkning kan regnes som oppfylt. Dette tyder på en kompleksitet i fenomenet om barns deltakelse som strekker seg forbi den juridiske retten.

Ved å innta et bredt og flerdimensjonalt perspektiv har jeg utforsket fenomenet nærmere ut fra problemstillingen:

Hvilken erfaring har unge i fosterhjem med medvirkning i hverdagslivet og hvilke faktorer opplevde de fremmer og hindrer medvirkning? Hvordan kan anerkjennelsesteori bidra til å forklare deres erfaring med medvirkning?

Fenomenet medvirkning ser etter undersøkelsen ut til å ha flere sider ved seg enn jeg først antok. Det er ikke bare for barn i fosterhjem å medvirke eller ikke medvirke i sitt eget hverdagsliv. Jeg har gjennom intervjuer med tidligere unge i fosterhjem oppdaget flere dimensjoner både som antas å fremme og hindre medvirkning, samt funnet ytterligere dimensjoner ved selve fenomenet ved å forklare deres erfaring i lys av anerkjennelsesteori.

Undersøkelsen synes å bekrefte at deltakelse er et komplekst fenomen hvor faktorene å se barnet som kompetent aktør, å få nok informasjon, samt å bli møtt med kjærlighet og varme opplevdes av ungdommene som tilretteleggere for medvirkning. Bruk av tvang, hyppig saksbehandlerbytte, utilgjengelighet, en profesjonell maske og «liksom-medvirkning» opplevdes som hindre for de unges medvirkning. Videre har jeg forsøkt å forklare ungdommenes erfaringer med deltakelse ved å diskutere faktorene i lys av Honneth sin teori om anerkjennelse, og har ved dette pekt på en sammenheng mellom anerkjennelse og deltakelse. Denne tyder på at kjærlighet, rett og solidaritet er holdninger som alle bør være på plass for at det skal ligge til rette for barns medvirkning (Thomas, 2012). Samtidig antydes at krenkelser av disse holdningene hindrer medvirkning, noe som i seg selv også er en krenkelse.

Kritikere vil kunne hevde at undersøkelsen både har hatt et for vidt deltakelsesbegrep, for lite fokus på juss eller som Follesø sier at medvirkning sett med henholdsvis systemenes blikk og ut fra livsverden blikk kan arte seg ulikt (Follesø, 2005, s.161). Jeg ser dette, samtidig har det vært viktig for meg å fremheve de unges stemme og alle dagliglivets trivialiteter som viktige perspektiver på deltakelse. Jeg håper at jeg i lys av anerkjennelsesteori har klart å argumentere for dagliglivets relevans og med det har tatt et stykke livsverden tilbake, noe jeg mener er viktig for barn og unges muligheter til deltakelse i fremtiden.

Resultatet fra undersøkelsen er i tråd med tidligere forskning, noe som øker validiteten og generaliserbarheten ved selve undersøkelsen. Jeg vil samtidig være forsiktig med å konkludere med annet enn at man som sosialarbeider stadig må aktualisere og jobbe med medvirkning ut fra flere dimensjoner.

Er det fenomenets flersidige vesen som gjør det så vanskelig å oppfylle? Jeg sitter igjen med flere spørsmål enn svar etter undersøkelsen. Jeg håper at noen vil ta opp tråden hvor jeg slapp. Ved å gjøre ytterligere undersøkelser omkring barn i fosterhjems medvirkning i hverdagslivet, kan dette komme barn og unge i barnevernet til gode. I tillegg ønsker jeg en diskusjon omkring barnevernets praksis og organisering sett i lys av gjentatte funn om at organisasjonen som helhet ser ut til å være lite egnet til å ivareta barns medvirkning. Er det på tide å tenke nytt? Er det mulig å ta ned systemene for å gjøre plass til livsverden og det jeg tenker er sosialt arbeids røtter?

Det aller siste ordet i denne anledning vil jeg gi til en av de kloke informantene, som deler et råd til alle voksne som skal jobbe med barn i barnevernet;

... Dere må bare være åpne for nye endringer og sette barnet i fokus og oppriktig føle om den jobben du har valgt er en jobb for deg ...

... Men vit at du kan endre liv og kan være med på å styrke de barna dere møter og som kan få et veldig fint liv etter de har gått ut av systemet ...

7 Litteratur

- Alanen, L. (2009). Generational order. I Jens Qvortrup, W. A. Corsaro, & M.-S. Honig (Red.), *The Palgrave handbook of childhood studies* 159–174. Palgrave-Macmillan.
- Almklov, P. G., Ulset, G., & Røyrvik, J. (2017). Standardisering og måling i barnevernet. I T. Larsen & E. A. Røyrvik (Red.), *Trangen til å telle: objektivering, måling og standardisering som samfunnspraksis* 153–183. Scandinavian Academic Press.
- Backe-Hansen, E. (2009). Hva innebærer et kunnskapsbasert barnevern? I *Fontene forskning* 09(02), 4-16. Hentet fra <https://fonteneforskning.no/pdf-15.26463.0.3.36f26ac75>
- Backe-Hansen, E. (2011). *Teoretiske perspektiver i synet på ungdoms medvirkning- en litteraturgjennomgang*. NOVA. Oslo.
- Backe-Hansen, E., Havik, T., Grønningsæter, A., B., (2013) *Fosterhjem for barns behov. Rapport fra et fireårig forskningsprogram*. (NOVA Rapport nr 16/13). Hentet fra <https://www.bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00002254>
- Backe-Hansen, E. (2016). *Barn og unges medvirkning i barnevernet-hvorfor og hvordan?* NMH-publikasjoner;2016:4. Hentet fra https://nmh.brage.unit.no/nmh-xmlui/bitstream/handle/11250/2445637/Backe-Hansen_Barn_og_unges_medvirkning_i_barnevernet.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Barne – og familiedepartementet (2021): *Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernloven*. Prop. 133 L 2020-2021. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-133-l-20202021/id2842271/?ch=1>
- Barne – og familiedepartementet (2021): *Et trygt hjem for alle. Regjeringens fosterhjemsstrategi* Q-1253B. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/ad5a949174ab4f57bdecc00adb63ecd2/211196-regjeringens-fosterhjemstrategi-web.pdf>
- Bergan, L. (2017). *Barns medvirkning under barnevernets omsorg*. (Masteroppgave). Oslo: VID vitenskapelige høyskole.
- Biljeveld, G.G., Dedding, C.W.M., Bunders-Aelen, J.F.G. (2015) Children's and young people's participation within child welfare and child protection services: a state-of-the-art review. I *Child and family social work*. 20(2). Hentet fra <https://doi.org/10.1111/cfs.12082>
- Bufdir. (2022, 24.april). *Hva er barnevernsreformen?* Hentet fra <https://ny.bufdir.no/barnevern/fagstotte/barnevernsreformen/hva-er-barnevernsreformen/>
- Bufdir. (2022, 24.april). Oppsummert status i tall for barnevernet. Hentet fra https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Oppsummert_status_i_tall_for_barnevernet/
- Bakketeig, E., Bergan, L.T (2013) Om ungdoms medvirkning ved plassering i fosterhjem. I Backe-Hansen, E., Havik, T., & Grønningsæter, A.B. *Fosterhjem for barns behov*, 85-108. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA)
- Bakketeig, E. (2015). Ungdoms opplevelse av medvirkning. I *Forskningsskunnskap om barnevernets hjelpetiltak*, RKBU Vest, Uni Research Helse, RKBU Vest.

- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2015). *Tilsyn med barn i fosterhjem: Veileder*, 02/2015.
- Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100?q=barnevernsloven>
- Barnevernloven. (2021). Lov om barnevern (LOV-2021-06-18-97). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-97?q=barnevernsloven>
- Christiansen, Ø. (2012). Hvorfor har barnevernet problemer med å se og behandle barn som aktører? *Tidsskriftet Norges barnevern*, 89(1-2), 16–30.
- Det Norske Akademis Ordbok (2022, 26.april). NAOB. Deltagelse. Hentet fra <https://naob.no/ordbok/deltagelse>
- Det Norske Akademis Ordbok (2022, 26.april). NAOB. Medvirke. Hentet fra <https://naob.no/ordbok/medvirke>
- Engelsrud, G. (2020). Kropp-sinn; fysisk- psykisk: et bidrag til avklaring av et grunnlagsproblem i helse- og sosialfagene. I Jenssen, D., Kjørstad, M., Seim, S., Tufte, P.A. (red). *Vitenskapsteori for sosial- og helsefag* 11-23. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Fellesorganisasjonen (2019). *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere* [Brosjyre]. Hentet fra <https://www.fo.no/getfile.php/1324847-1580893260/Bilder/FO%20mener/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>
- FNs barnekonvensjon (1989). Revidert oversettelse. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdf/v/178931-fns_barnekonvensjon.pdf
- Forskrift om medvirkning og tillitsperson (2014). Forskrift av 01. juni 2014 nr 697 om medvirkning og tillitsperson.
- Follesø, R.(2005). Kritisk teori i sosialt arbeid. I Oltedal (Red.), *Kritisk sosialt arbeid : å analysere i lys av teori og erfaringer* 154–168. Gyldendal akademisk.
- Forandringsfabrikken (2022, 26.april). Hentet fra <https://forandringsfabrikken.no/barnevern/>
- Fylkesnes, M., Larsen, M., Havnen, K., Lehman, S., Christiansen, Ø. (2021): Listening to Advice from Young People in Foster Care—From Participation to Belonging *The British Journal of Social Work*, 51(6), September 2021, 1983–2000 hentet fra: <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcab138>
- Garrett, P.M.(2010). Recognizing the limitations of the Political Theory of Recognition: Axel Honneth, Nancy Fraser and Social work I *British Journal of Social work*, 40(5), 1517-1533. Hentet fra: https://www.researchgate.net/publication/240591105_Recognizing_the_Limitations_of_the_Political_Theory_of_Recognition_Axel_Honneth_Nancy_Fraser_and_Social_Work
- Gulbrandsen, L:M., Seim, S., Ulvik, O.S.(2012). Barns rett til deltakelse i barnevernet: Samspill og meningsarbeid. I *Sosiologi i dag*. Årgang 42 (3), 54-78.
- Gulbrandsen, L. M., Seim, S., Østensjø, S. (2014). Teoretiske perspektiver og begreper. I L.M Gulbrandsen (red.) *Barns deltakelse i hverdagsliv og profesjonell praksis : en utforskende tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gullestad, M. (1989). *Kultur og hverdagsliv. På sporet av det moderne Norge*. Oslo: Universitetsforlaget

- Hasle, B. (2013). Ungdoms deltakelse i lys av makt og anerkjennelse. *Barn*. 31 (03), 69-82. Norsk senter for barneforskning. Hentet fra <https://doi.org/10.5324/barn.v31i3.3741>
- Haugli, T. (2010). Rettsikkerhet for barn og unge i sårbare situasjoner I Befring, E., Fønes, I., Sørli, M.A. (2010) *Sårbare unge*. Oslo Gyldendal akademisk
- Helsetilsynet. (2012). *Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2011 med kommunalt barnevern-undersøkelse og evaluering*. Hentet fra <https://www.helsetilsynet.no/publikasjoner/rapport-fra-helsetilsynet/2012/oppsummering-av-landsovmfattende-tilsyn-i-2011-med-kommunalt-barnevern/>
- Helsetilsynet. (2015). «Bare en ekstra tallerken på bordet?» *Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2013 og 2014 med kommunenes arbeid med oppfølging av barn som bor i fosterhjem*. Hentet fra <https://www.helsetilsynet.no/publikasjoner/rapport-fra-helsetilsynet/2015/bare-en-ekstra-tallerken-pa-bordet/>
- Hennum, N. (2016). Barnevernsbarn i ekspertisesamfunn: Tid for refleksjoner. I R. Kroken & O. J. Madsen (Red.), *Forvaltning av makt og moral i velferdsstaten : fra sosialt arbeid til «arbeid med deg selv»?* 131–151. Gyldendal akademisk.
- Havnen, K.J.S., Christiansen, Ø., Ljones, E., H., Lauritzen, C., Paulsen, V., Jarlby, F., Vis, S.A., (2020). Å medvirke når barnevernet undersøker. *En studie av barn og foreldres medvirkning i barnevernets undersøkelsesarbeid. Barnevernets undersøkelsesarbeid, delrapport 5* Hentet fra https://www.bufdir.no/globalassets/global/nbbf/barnevern/a_medvirke_nar_barnevernet_undersoker_en_studie_av_barn_og_foreldres_medvirkning_i_barnevernets_undersokelsesarbeid.pdf
- Helsetilsynet (2019). *Det å reise vasker øynene*. Gjennomgang av 106 barnevernsaker. Hentet fra: https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplastinger/publikasjoner/rapporter2019/helsetilsynet_rapport_unummerert_gjennomgang_106_barnevernsaker.pdf
- Honneth, A. (2008). *Kamp om anerkjennelse*. om de sosiale konfliktenes moralske grammatikk (L.Holm-Hansen, Overs.) Oslo: Pax forlag. (Opprinnelig utgitt 1992)
- Honneth, A. (2019). *Tingliggjøring og anerkjennelse*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Jordet, A.N.(2021). Anerkjennelse i skolen- det er altfor mange elever som strever. *Bedre skole* 2020(3). Hentet fra <https://utdanningsforskning.no/artikler/2021/anerkjennelse-i-skolen--det-er-altfor-mange-elever-som-strever/>
- Johannessen, L.E.F., Rafoss, T.W., & Rasmussen, E.B. (2018). *Hvordan bruke teori? nyttige verktøy i kvalitativ analyse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kvale, S., og Brinkman, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Larsgaard, A. K, Krane, V, Damsgaard, H. L. (2020). Brikke eller aktør og samskaper? Ungdommer i barnevernet og deres fortellinger om å være deltaker i et samskappingsprosjekt. *Norges barnevern*. 97(1). 4 – 21. Universitetsforlaget.
- Malterud, K. (2018). *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*. 4.utgave. Oslo: Universitetsforlaget.

- NOU 2018:18 (2018). *Trygge rammer for fosterhjem*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- Ormstad, S.S., Hestevik, C.H., Munthe-Kaas, H.M., Blaasvær N, Muller A.E., Berg R.C. (2020). *Barn og unges medvirkning i barnevernet: en systematisk kartleggingsoversikt*. (FHI Rapport –2020). Oslo: Folkehelseinstituttet.
- Paulsen, V. (2016). Ungdommers erfaringer med medvirkning i barnevernet. *Fontene forskning* 1/2016 årgang 9, 4- 15
- Paulsen, V. (2022): *Barn og unges medvirkning i barnevernet*. Oslo: Gyldendal akademisk
- Qvortrup, J. (2009). Are children human beings or human becomings? A critical assessment of outcome thinking. *Rivista Internazionale di Scienze Sociali*, 3-4, 631–654.
- Rød, P. A., & Heggdalsvik, I. K. (2016). Beslutninger i undersøkelsesarbeidet. I B. H. Kojan & Ø. Christiansen (Red.), *Beslutninger i barnevernet* 76–91. Universitetsforlaget.
- Seim, S., Slettebø, T. (2007). *Brukermedvirkning i barnevernet*. Universitetsforlaget, 2007.
- Seim, S. (2018). Hvilken betydning har rom og sted for barn og unges deltakelse i barnevernets praksis? I S. Seim & O. Sæter (Red.), *Barn og unge : by, sted og sosiomaterialitet* 199–221. Cappelen Damm Akademisk / NOASP.
- Skauge, B. (2010). *Er det noen som vil høre på meg?* (Masteroppgave). Norges teknisk naturvitenskapelige universitet. Trondheim.
- Stang, E.G. (2007). *Barnets rett til deltakelse i barnevernssaker*. Hentet fra <https://doi.org/10.18261/ISSN2387-4546-2007-01-02-05>
- Stang, E.G. (2015). Grunnloven § 104 – en styrking av barns rettsvern? I Andersland (Red.), *De Castbergske barnelover 1915-2015*, 102–134. Cappelen Damm akademisk.
- Strandbu, A. (2010). Barnets deltakelse og barnets beste i barnevernet. I A.T. Kjørholt, (red), *Barn som samfunnsborgere*, (s.71-88). Oslo: Universitetsforlaget.
- Strandbu, A. (2011): *Barnets deltakelse: Hverdagslige og vanskelige beslutninger*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Søvig. (2020). Kommentar til høstens barnevernsaker mot Norge. *Juridika.no*. Hentet fra <https://juridika.no/innsikt/kommentar-til-h%C3%B8stens-barnevernssaker-mot-norge>
- Thomas, N.(2012) *Love, rights and solidarity: Studying children’s participation using Honneth’s theory of recognition* . DOI: 10.1177/0907568211434604
- Thomassen, M. (2020). Fenomenologiens mange ansikter. I Jenssen, D., Kjørstad, M., Seim, S., Tufte, P.A. (red). *Vitenskapsteori for sosial- og helsefag* (s. 103 - 137). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Thrana, H.M. (2008). *Vil jeg bestemme? Om barn og unges medvirkning*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Thrana, H.M. (2015). *Kjærlighet og sosialt arbeid. En studie av kjærlighetens betydning i barnevernets praksis* (Doktoravhandling), Høgskolen i Lillehammer. Hentet fra <https://brage.inn.no/inn-xmllui/bitstream/handle/11250/282419/PhD4%20HiL%20Thrana.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Tingstad, V. (2019). Hvordan forstår vi barn og barndom? Posisjoner og kontroverser i barne- og barndomsforskning. I *Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk*, volum 5, 96-110. Hentet fra <https://doi.org/10.23865/ntpk.v5.1512>
- Tunestveit, M., Mæhle, M., Ulvik, O.S.(2021) Deltaking i barnevernet –

- ein analyse av ungdomar sine forteljingar i lys av posisjoneringsteori. I *Norges barnevern*. 98(1). 4-19. Hentet fra <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2021-01-02>
- Ulvik, O. S. (2009). Barns rett til deltakelse - teoretiske og praktiske utfordringer i profesjonelle hjelperes samarbeid med barn. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 46(12), 1148–1154.
- Ulvik, O.S. (2014). Å utforske barns deltakelse i hverdagslivet: metodologiske refleksjoner. I L.M Gulbrandsen (red.) *Barns deltakelse i hverdagsliv og profesjonell praksis: en utforskende tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ungsinn (2022, 24.april). Ungsinns vitenskapelige grunnlag. Hentet fra https://ungsinn.no/post_artikkel/hvordan-fa-beskrevet-tiltak-i-ungsinn/
- Vis, S.A, Strandbu, A., Holtan, A., Thomas, N. (2011). Participation and health- a research review of child participation in planning and decision-making. I *Child & Family Social work*, 16(3), 325-335.
- Vis, S. A. (2014). *Factors that determine children's participation in child welfare decision making. From consultation to collaboration*. (Doktoravhandling). Universitet I Tromsø, Tromsø. Hentet fra <https://munin.uit.no/handle/10037/7042>
- Warming, H. (2015). The life of children in care in Denmark: A struggle over recognition. *Childhood*, 22(2), 248–262. <https://doi.org/10.1177/0907568214522838>
- Økland, I.H., Sørdsdal, L.M.(2020). *Lov til kjærlighet. En studie av høringsuttalelsene til innføring av begrepet kjærlighet i barnevernloven*. Tidsskriftet Norges barnevern. 97(02), 126-145. Hentet fra <https://doi.org/10.18261/ISSN.1891-1838-2020-02-05>

NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA

Vurdering

Referansenummer

305572

Prosjektittel

"Å si ifra"

Behandlingsansvarlig institusjon

OsloMet – storbyuniversitetet / Fakultet for samfunnsvitenskap / Institutt for sosialfag

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Anita Røysum, anita.roysum@oslomet.no, tlf: 98438800

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Linda Sørland, s128635@oslomet.no, tlf: 95252726

Prosjektperiode

15.07.2021 - 30.06.2022

Vurdering (1)**18.08.2021 - Vurdert**

Det er vår vurdering at behandlingen vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet 18.08.2021 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

VURDERING AV BEHOV FOR DPIA

Det vil kunne komme frem særlige kategorier av personopplysninger om tredjepersoner under intervju og det unntas fra rettigheter. Vi vurderer likevel at det ikke er snakk om høy risiko for tredjepersoners friheter og rettigheter, og at det dermed ikke er nødvendig å gjøre en personvernkonsekvensvurdering (DPIA) jf. personvernforordningen art. 35. Prosjektvarigheten er kort, og det registreres ikke direkte identifiserende opplysninger om tredjepersoner. Informantene oppfordres i forkant av intervjuene til å unngå bruk av navn eller spesielt identifiserende eller sensitive opplysninger i sin omtale av tredjepersoner. Slike opplysninger vil anonymiseres fortløpende og ingen vil kunne gjenkjennes i publikasjoner.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige personopplysninger og særlige kategorier av personopplysninger om helseforhold frem til 30.06.2022.

LOVLIG GRUNNLAG - UTVALGET

Deltakere består av voksne personer som var tidligere barn i fosterhjem. Prosjektet vil innhente samtykke fra deltakerne til behandlingen av personopplysninger.

Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

For alminnelige personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a.

For særlige kategorier av personopplysninger om helseforhold vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

LOVLIG GRUNNLAG – TREDJEPERSONER

I intervjuguiden vises det til fosterforeldre, saksbehandler, tillitsperson, tilsynsperson, evt. andre. Informantene vil oppfordres til å ikke nevne navn eller oppgi identifiserende eller sensitive opplysninger om andre som ikke er relevante for prosjektet. Noen tredjepersoner vil likevel være indirekte identifiserbare grunnet forholdet til informanten (f.eks. fosterforeldre). Slike opplysninger vil anonymiseres fortløpende og ingen vil kunne gjenkjennes i oppgaven.

Prosjektet har en allmenn interesse gjennom forskningsformål som er veid som høyere enn personvernulempen, gitt tiltakene som er spesifisert over. Prosjektet vil behandle alminnelige personopplysninger om tredjepersoner med grunnlag i at oppgaven er nødvendig for å utføre en oppgave i allmennhetens interesse og for formål knyttet til vitenskapelig forskning. Lovlig grunnlag for behandlingen av eventuelle særlige kategorier av personopplysninger er at den er nødvendig for formål knyttet til vitenskapelig forskning, jf. personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav j, jf. personopplysningsloven § 9. Behandlingen er omfattet av nødvendige garantier for å sikre den registrertes rettigheter og friheter, jf. personvernforordningen art. 89 nr. 1.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen:

- om lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at deltakere får tilfredsstillende informasjon, og ved at prosjektet oppfylder kravet om nødvendige garantier
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER: UTVALGET

NSD vurderer at informasjonen som deltakere vil motta oppfylder lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), dataportabilitet (art. 20).

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

DE REGISTRERTES RETTIGHETER: TREDJEPERSONER

Som hovedregel gjelder rettighetene etter personvernforordningens kapittel III også for tredjepersoner. I foreliggende forskningsprosjekt er det avgjørende at deltakere får muligheten til å snakke om egen opplevelse av forholdet til voksne rundt seg og at samtalen holdes konfidensielt. Behandlingen vurderes som nødvendig for å oppnå formålet med prosjektet og rettighetene til tredjepersoner vil sannsynligvis gjøre det umulig eller i alvorlig grad hindre at forskningsformålet nås.

Det vurderes derfor at unntakene fra retten til informasjon (art. 14), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og protest (art. 21) gjøres gjeldende i dette forskningsprosjektet, i henhold til personvernforordningen art. 14. nr. 5 b), i henhold til personvernforordningen art. 23 bokstav d, jf. personopplysningsloven § 17 første ledd b) og andre ledd, og i henhold til personvernforordningen art. 17 nr. 3 d) og art. 21 nr. 6.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

Studenten har bekreftet at intervjudata vil anonymiseres og gjøres ugjenkjenkelige før eventuell behandling på private enheter.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Kontaktperson hos NSD: Eva J. B. Payne

Lykke til med prosjektet!

Vedlegg 2 Informasjonsskriv

Informasjon om prosjektet «Å si ifra»

Om prosjektet

Barn og unges medvirkning er nedfelt i barnevernloven, men hvordan fungerer dette i praksis? Hvilke muligheter har barn og unge til å si ifra om det de trenger og har behov for?

Dette prosjektet er en undersøkelse av tidligere barn i fosterhjem sine opplevde muligheter til å si ifra til de voksne rundt seg. Undersøkelsen er i forbindelse med en masteroppgave i sosialt arbeid ved OsloMet.

Jeg ønsker å intervju 6-8 unge voksne i alderen 18-25 år som har erfaring med å bo i fosterhjem.

Fokus i intervjuet vil være på hvordan de hadde det i fosterhjem, hvilke muligheter de hadde til å si ifra om det de trengte, samt hvilke voksenpersoner de hadde rundt seg og forholdet til disse.

Jeg trenger din hjelp til å finne deltakere til prosjektet! Å delta i et prosjekt er en mulighet til å medvirke og til å bidra til å skape en endring. Når prosjektet er ferdig vil alle som har bidratt få en sammenfatning av hovedfunnene.

Deltakelse, datasikkerhet og rapportering

Undersøkelsen er godkjent av Norsk senter for forskningsdata AS. Alle opplysninger vil bli behandlet konfidensielt og i tråd med personvernregelverket. Det vil bli benyttet taleopptak av intervjuene som vil bli transkribert etterpå. Svarene vil bli anonymisert og ikke mulige å knytte til enkeltpersoner eller steder. Jeg er underlagt taushetsplikt.

Personopplysningene som samles inn i undersøkelsen vil oppbevares atskilt fra selve datamaterialet og vil slettes ved prosjektslutt.

Det er frivillig å delta og deltakere kan når som helst trekke seg fra undersøkelsen og få sine opplysninger slettet. Deltakerne har rett til innsyn i opplysninger som blir registrert om dem og rett til å kreve at eventuelle uriktige opplysninger blir rettet.

Ta kontakt med meg!

Med vennlig hilsen

Linda Sørland

Telefon: 95252726 (gjerne sms)

Mail: s128635@oslomet.no

Veileder på prosjektet:

Anita Røysum (førsteamanuensis)

Tlf: 67238160

Mail: anita.roysum@oslomet.no

Vedlegg 3 Invitasjon og samtykke

Invitasjon til å delta i undersøkelsen om «Å si ifra»

Du inviteres til å delta i et prosjekt om «Å si ifra» når man bor i fosterhjem. Jeg heter Linda Sørland og er masterstudent ved OsloMet. I forbindelse med min masteroppgave vil jeg snakke med deg som er 18-25 år og som har erfaring med å bo i fosterhjem. Fokuset vil være på dine erfaringer med å si ifra til de rundt deg da du bodde i fosterhjem. Jeg ønsker å lære av dine erfaringer slik at jeg kan jobbe for å forbedre hverdagen til de som bor i fosterhjem.

Hvordan foregår undersøkelsen?

Jeg håper at du kan snakke med meg i opptil en time om dine erfaringer. Jeg vil intervju deg hjemme eller et annet sted som passer for deg. Hvis du ønsker å delta vil jeg gjerne lære mer om:

- Hvordan du hadde det i fosterhjem
- Hvordan det var for deg å si ifra når du trengte noe
- Hvem de ulike voksne rundt deg var og hva de betydde for deg

Deltakelse, datasikkerhet og rapportering

Jeg ber om tillatelse til å ta lydopptak av intervjuet. Alt du deler med meg vil bli behandlet konfidensielt og i tråd med personvernregelverket. Jeg vil gi deg et annet navn og ta bort alle identifiserbare opplysninger når jeg skal skrive oppgaven. Jeg vil ta kontakt med deg hvis du vil ha ditt eget eksemplar av det nedskrevne intervjuet og hvis du ønsker å vite om hovedfunnene fra prosjektet.

Du vil få anledning til å stille spørsmål hele veien. Hvis du ønsker å trekke deg kan du gjøre det når som helst uten å gi noen forklaring, og uten at det vil få noen konsekvenser for deg. Du har rett til å se hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og til å få rettet eller slettet disse opplysningene. Dersom du ønsker å klage på behandlingen av dine personopplysninger kan du gjøre det til Datatilsynet eller ved å kontakte personvernombudet ved OsloMet per epost: personvernombud@oslomet.no eller telefon: 67235534.

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS har vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til undersøkelsen eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med Linda eller veileder på prosjektet, Anita Røysum, førsteamanuensis, telefon:67238160, epost: anita.roysum@oslomet.no.

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Din kunnskap og erfaring er viktig

Din kunnskap og erfaring er viktig og kan brukes til å forbedre hverdagen til de som bor i fosterhjem!

Jeg håper du ønsker å delta- ta gjerne kontakt med meg på sms 95252726 eller på annen måte.

Med vennlig hilsen

Linda Sørland

Telefon: 95252726 (gjerne sms) / epost: s128635@oslomet.no

SAMTYKKE TIL Å DELTA I UNDERSØKELSE

Jeg har mottatt skriftlig og muntlig informasjon om undersøkelsen «Å si ifra» og er villig til å delta i undersøkelsen.

Dato: _____ Sted: _____

Underskrift: _____

Navn og adresse (med

blokkbokstaver): _____

Telefonnummer: _____ Ønsker å bli kontaktet per

INTERVJUGUIDE «Å SI IFRA»

[Takk for at du tok deg tid, viktig tema, håper jeg kan lære fra deg

Hvis du har spørsmål, si ifra]

[Prosjektet ønsker å lære mer om barn og unge som bor i fosterhjem og hvilke muligheter de opplevde å ha til å si i fra om det de trenger og er opptatt av.

Nå skal vi gå gjennom prosjektbeskrivelsen sammen]

<Informert samtykke- be om signatur>

[Jeg ønsker jeg å lære av deg, men ingen vil vite at det er deg. Jeg vil skrive ned intervjuet senere og vil gi deg et annet navn og ta bort alle ting som kunne identifisert deg. Har du noen spørsmål?

Hvis noe er ubehagelig kan du si fra og vi trenger ikke snakke om det. Du kan trekke deg når som helst og uten konsekvenser for deg. Jeg vil da slette opptak av deg. Alle opptak slettes uansett når prosjektet er avsluttet.

[Har du noen spørsmål om prosjektet]

[Forforståelse-tanker, fornemmelser og forventninger til intervjuet]

<RECORD> trykk på opptak, les inn dato

DEMOGRAFISK INFORMASJON

Kjønn

Alder

Bosituasjon i dag

Alder da du bodde i fosterhjem

Høyeste oppnådd utdanning

I arbeid, i så fall hva slags

OPPSTART

Hvordan hadde du det i tiden da du var i fosterhjem?

MULIGHET TIL Å SI IFRA

Jeg vil at du skal tenke på en dag du husker godt, kanskje du var 12 eller 15 år, en dag du hadde et ønske eller et behov, eller kanskje et problem som du trengte hjelp med. Hvordan var dette for deg? Beskriv?

Hvordan det var og kjentes ut å ha et behov, ønske, problem

Hva det gjorde med en og hva en gjorde med det

Hvordan det ble fulgt opp og av hvem

Hva det gjorde med det å skulle si fra senere

Hva en visste om hvilke rettigheter en hadde og hvor og til hvem man skulle si ifra

OPPLEVELSE AV ULIKE VOKSEPERSONERS ROLLE OG BETYDNING

Da du bodde i fosterhjem hadde du flere voksenpersoner rundt deg. Kanskje voksenpersoner som sto sammen og mente det samme eller kanskje de var uenige om hva som var bra for deg eller hva du trengte. Hvordan var dette for deg?

Voksenpersoners ulike rolle og informasjon om dette

Valgmuligheter i forhold til voksenpersoner, kjente, kjønn, alder

Grad av tillit og tegn på støtte/tegn på kjærighet.

Hvordan kjentes det ut for deg, hvordan følte du det å ha det sånn (spør om dette flere ganger)

Beskriv kontakten du hadde med... (Fosterforeldre, tilsynsperson, saksbehandler, tillitsperson, behandler)

Kontakt med ulike som fulgte en opp – når og hvor og hvordan- hva som ble snakket om- eller ikke ble snakket om

Ble noe nedskrevet

Opplevelse av om man har fått oppfølging eller ikke

Noe eller noen som utgjorde en forskjell

Om noen burde ha gjort mer eller mindre

Kontakt i dag, eller ønske om kontakt

Opplevelse av å være annerledes-eller ønske om å være vanlig

Opplevelse av konflikt mellom dine ønsker og andres ønsker og behov

Opplevelse av konflikt mellom ulike voksnes ønsker og behov

Opplevelse av å bli dratt i flere retninger

Hvordan kjentes det ut for deg, hvordan følte du det å ha det sånn

AVSLUTNING

[Er det noe jeg har glemt å spørre deg om? Har du noe mer å tilføye?]

[Eventuelle råd til barn / unge som skal bo i fosterhjem og som ønsker å si fra?]

[Eventuelle råd til de voksne rundt?]

[Hvordan var dette for deg? Hva kjenner du nå?]

[Vil skrive ned hva du har sagt i intervjuet – få kopi av dette?]

[Få kopi av oversikt over hovedfunn fra alle intervjuene?]

[Foretrukket kontaktmetode?]

[Takk!]

<STOP> trykk av opptak